

MEGJELEN MINDEN VASÁRNAP.

Előfizetési feltételek:

Egész évre frt 10.—

Félévre » 5.—

Negyedévre » 2.50

Egyes szám ára 20 kr.

A HÉT

TÁRSADALMI, IRODALMI ÉS MŰVÉSZETI KÖZLÖNY.

SZERKESZTI KISS JÓZSEF.

Szerkesztőség és kiadóhivatal:

BUDAPEST,

VII. ker., Erzsébet-körút 6. sz.

Hirdetések

felvétele ugyanott.

Kéziratok nem adatnak vissza.

—☉— Budapest, Január 17. ☉—

Lapunk azon tisztelt előfizetőit, kiknek előfizetése mult hó végével lejárt, felkérjük, hogy előfizetéseik megújítása iránt hova előbb rendelkezni sziveskedjenek.

„A HÉT“ előfizetési díja:

Egész évre 10 frt.

Fél évre 5 „

Negyed évre 2 „ 50 kr.

Influenza.

*A háztetőkön vékony hólepel,
És fenn az égbolt kénkősárga.
Ködraj lepi a mélységeket el,
S harántan dül a füstnek árnya.
Az ágyból nézem, lázba, betegen
A ködöt gyűlni, foszladozni, menni....
Zsongó aléltság kéjét érzem,
És nem fáj semmi.*

*Egy varju gubbaszt ott magányosan
Mint egy fakir — kémény tövébe,
Zsákmányra les — pompás szimatja van,
S kitekint a szürke semmiségbe.
Én most nem láthatok zsákmány után,
Nekem a zsákmány, kincs, kenyér ma semmi —
Egy vágyam van, egy óhajom csupán:
Pihenni, csak pihenni.*

*Ide-oda himbál a vasfonal,
A város villamos abroncsa.
Alkonyodik. A messze zaj kihál
S várom, hogy fényét ezer lámpa ontsa.
Ah holnap!... Mit hozhat a holnap nekem?
Majd zúdul a hajsza, tombol az ár,
S én ismét ott állok régi helyemen —
Egy kopott, fakó madár.*

Kiss József.

Krónika.

— január 14.

Az én angolom elővette a jegyzőkönyvét és Bertram, Alice meg Róbert triójának hangjai mellett a következőket jegyezte föl:

»Magyarországon a zsidó vallás túrt vallás. Értik ezalatt, hogy szabad nekik szombaton tartani meg a vásárnapot, de muszáj nekik vasárnapon is ünnepelni.

Megtűrik őket a nagyobb városokban, falun azonban csak mint házalók és korcsmárosok tartózkodhatnak. Egyébiránt a törvény előtt teljesen egyenlők a keresztényekkel, fizetnek adót, állítanak katonákat. Szabad nekik tudományokkal foglalkozni, sőt állami hivatalt is viselhetnek, ha előbb kikeresztelkednek. Jelenleg azonban a magyar zsidók mozgalmat indítottak vallásuk receptiója érdekében, a mi alatt azt értik, hogy pápát választhassanak maguknak, a ki a katolikus primással együtt ülhesse a magyar lordok házában. A mozgalom élén a zsidóvilág előkelő emberei állanak, a kik mind a kormány hivei, s így részvételük már magában is garanciát nyújt a sikerhez.«

— Sir, mondtam neki, ön igen jól értett meg engem, de egy kicsit félreértett. Engedje meg, hogy részletesebb felvilágosítással szolgálhassak. Nem szeretném, ha hazám szabadelvűségéről hamis nézetekkel térne vissza Londonba. A tévedés onnan származik, hogy ön egynek tekinti az emancipációt a receptcióval. Az emancipáció túlhaladott stádium. Ez társadalmilag felszabadította és egyenjogositotta a zsidókat a keresztényekkel.

Ez megadta nekik a jogot mindennemű tevékenységre és méltóságok elnyerésére. Az 1867-iki emancipációs törvény a legliberálisabb darab papíros, melyet ő szentsége valaha szentesített. Ennek értelmében akár hercegprimás is lehet a zsidó ember, ha ellene a katolikus egyháznak kifogása nincsen. Ennek értelmében nemcsak a városokban, hanem a vidéken is bármit művelhetnek a zsidók. Sőt művelnek is. Lássa, ebben a színházban a páholyokat nagy felerészben zsidók bérelték és a páholyokkal együtt a nagy földbirtokokat is átvették a mánásoktól. A mi ügyvédek, orvosaink, tudósaink, művészeink között nagy számban vannak a zsidók, sőt képviselőink között is. De még a magyar felsőházba is neveztek ki zsidókat. Láthatja ebből, hogy társadalmilag a zsidók pozíciója nem kedvezőtlenebb, mint bárhol

Európában. Elannyira, hogy ez a recepczionális mozgalom tulajdonképpen nem egyéb formalismusnál. Egy etikett-kérdés ez, mint például az udvarképessé deklarálás.

-- Hogy érdemes-e akkor országos ügyet csinálni a dologból? — Bizony érdemes, csak hogy nehéz ezt plauzibilissé tenni egy gentlemannek, aki az európai kultúra keleti védőbástyájában uralkodó viszonyokat nem ismeri. Hiszen antiszemitizmusról ön hallott már eleget, hanem a mi antiszemitizmusunk valami speciális dolog. Amíg az volt a jelszava, hogy »üsd a zsidót!« addig a mi zsidóink igen jól érezték magukat. Egyszerűen nem hagyták magukat ütni és a dolog rendben volt. De az utóbbi években nevezetes fordulat állott be. A keresztény társadalom arra a nevezetes fölfedezésre jutott, hogy a zsidó csak olyan ember, mint akár az afrikai szerecsen s valahányszor egy szabadelvű katolikus ezt a fölfedezést a maga részéről megtette, a zsidóság vállaira kapta s mód nélkül megtisztelve érezte magát. Hanem valamint a mi hölgyeink elismerik, hogy a szerecsenek is csak emberek, de még sem tudják fölfogni, hogy Desdemoná miként lehetett szerelmes egy ilyen fekete emberbe, ép úgy valami ösztönszerű ellenszenvet éreznek a fehér arcú szerecsenek ellen. Hiszen embernek ember, hanem olyan, akinek görbe az orra és göndör a hajzata. Aztán a vallás egy csöppet sem genirozza a mi kissé valóstalan társadalmunkat, hanem egy olyan vallás, melynek keresztény szüzek vérére van szüksége, még sem egészen közömbös. Az igaz, hogy senki sem látta a véraldozatot, de azt sem látta senki, hogy nincsen.

Innen származott az a sajátos tolerancia a keresztény társadalomban, mely ólomsúlyként nehezedett a zsidókra. Elismerik őket embernek, polgároknak, de csak úgy, mint pl. Európa elismeri Ferdinándot bolgár fejedelemnek: fölülről lefelé, kegyként, merő nagylelkűségből. A zsidóval mindenki kezét szorít, de meg van hatva a saját filantropiája által.

Ez a felfogás nem maradhatott hatás nélkül a zsidókra: megszületett a zsidók antiszemitizmusa. Furcsa dolog az, de nagyon természetes. Genirozta őket a folytonos vállveregetés. Különösen az előkelőket, pláne ha utódaiknak őseivé tette meg őket a legfelsőbb elismerés. A nemes urak a szocietásban mindenképpen feledtetni iparkodtak nemes társaikkal, hogy nem Árpád véréből valók. Demonstratív mutatták ki, hogy hitsorsosaikkal csak a véletlen köti őket össze. Jártak katolikus templomokba és alkalom adtán a szükséghez képest szidták a zsidókat. Pedig viselkedésüknek csak az volt az eredménye, hogy *ők* felejtették el zsidó voltukat, de nem a keresztények. Azok nagy barátsággal üdvözölték őket, ahol ki nem kerülhették, de ha »maguk között« voltak, akkor zsidó nem volt közöttük.

És most ütötte föl fejét a zsidó chauvinistaság. Ne tessék ezt a kifejezést bornirt értelmében fölfogni, a chauvinistaság minálunk igen nemes fogalom, különösen a zsidóké. A terézvárosi intelligencia, az új Magyarország ivadékaik élére állították a dolgot és azt mondták: »Köszönjük szépen a türelmet, de nem kérünk belőle.

Mi nem az önök kegyéből akarunk emberek lenni, hanem a magunk emberségéből. És nem vagyunk hajlandók többé az önök leereszkedését elviselni. Mi becsülettel szolgáljuk a hazát, nem csekélyebb mértékben, mint önök. Nem vagyunk hajlandók becsülésünket az önök jóakaratától függővé tenni és nem vagyunk hajlandók az önök jóakaratát kihizelegni. Ha önök tényleg, s nemcsak fizikailag a tizenkilencedik század gyermekei, akkor tessék nekünk annak rendje és módja szerint írásban megadni, hogy befogadtak a társaságukba. Ez nem kérdés, hanem követelés, s az önök részéről ennek megadása nem kegy, hanem kötelesség.«

S most áll be a legérdekesebb momentum. A keresztény társadalom megrökönyödött és — hallgat. A kívánság sokkal természetesebb, sem hogy ellene lehetne érvelni, de sokkal világosabb, sem hogy egyszerűen teljesíthető volna. Mert más dolog az, valakit nyilvánosan le nem nézni és más dolog az, valakivel nyilvánosan összecsolózni. De a keresztények rezerváltsága még hagyján — ezek meg vannak kötve a saját nyilvános filozofiaságuk által. Hanem a zsidó arisztokrácia, amely eddig legalább úgy viselkedett, mintha állásuk semmi kívánni valót nem hagyna, ezek most nyíltan kompromittálva vannak. Savanyu arczczal és mérsékelt lelkesedéssel állanak az ügy élére. Ugy érzik, hogy valamiképpen ki kellene mutatniok, hogy nem ellenségei a zsidóknak, de azt is, hogy nem pro domo beszélnek. És bölcs körültekintéssel, óvatos bátorsággal bizonyos akadémikus irányt adnak a mozgalomnak, rengetegül szolid módon járnak el. S az alkotmányos szabadságharcból lesz egy alkotmányos fikció, lesz belőle kérelem az országgyűléshez és ha isten is úgy akarja, végső eredményként egy határozati javaslat, mely utasítja a kormányt, »hogy a kérdéssel annak idején foglalkozzék.«

Az én angolom erre kitépte a jegyzőkönyvből az előbb teleirt lapot és helyébe a következőket jegyezte föl:

»Magyarországon a gazdag zsidók teljesen egyenlők a keresztényekkel. Jórészen tagjai a magyar arisztokráciának és ezek állapotukkal teljesen meg vannak elégedve. Ellenben a nem arisztokrata zsidókat még mindig megszorítják, különösen társadalmilag és elnyomatásukban segédkezik a zsidó arisztokrácia is.«

Hogy ezek az angolok mindenben félreértik az embert!

Semper.

Hej te felhő, barna felhő. . .

Hej te felhő, barna felhő!
Napnyugotról, napkeletről?
Ha kisírtad itt magadat,
Hol pihensz meg az ég alatt?

Nekem nincsen nyugalomom;
Ha magam itt már kisírtam,
Keresek új meg új tájat:
Örök vagyok, mint a bánat!

Kerekes József.

Lápvirág.

Irta: HERCZEGH FERENCZ.

I. A szeretetreméltó család.

Öt percz mulva kilencz óra!

A tanár úr, — vagy, a mint szivesebben szólította magát: a királyi tanácsos úr, — idegesen nézte az ó-németnek csúfolt százfülkéjű ebédlő oszlopos óráját. Ránczos kis uzsorás arcza gonosz kifejezést öltött....

— Öt percz mulva kilencz!

A feleségének különben is oly ideges-ijedős arcza volt, mintha örökké remegne valami bekövetkezhető Isten-csapásától. Amint most összekulcsolt kezekkel tekintett férjére, éppenséggel olyan volt, mint a szenvedő szűzanya. Csak jóval fonnyadtabb. A kis Adél meg ott duzogott az Andrassy-útra nyíló ablak-fülkében, némán, mozdulatlanul, sirásra hajló szájjal. A szobában az a bizonyos, gyakran idézett vihar előtti csend honolt.

A néma családi tragédia a körül fordult, hogy Adél vőlegénye megkészt a vacsorától. A tanár, tekintet nélkül, vagy éppen tekintettel a hanyag fiatal emberre, pontban kilencz órakor tálatatni akart; az asszonyok azonban úgy vélekedtek, hogy a vesepecsenyének nem ártana, ha még egy kicsit künn sisteregne a konyhában. Keveset kérlelték, de csak félhangon, aztán ijedten elhallgattak, mikor házi zsarnokukat szokása szerint előntötte az epe.

— Rendetlen, léha ember! Egy ember, akinek nincsenek elvei!

A távollevő vőlegénynek szólt. Rendetlen ember, — ez volt a Szever-házban a legsúlyosabb vád, amit valakire mondhattak. Ha csak azt mondták volna Adél-nak, hogy jegyese szabad óráiban lóköthő, talán nem fájt volna neki annyira. Rend a szőrszálhasogatásig, rend a fanatizmusig, uralkodott ebben a házban.

A tanár dühös kárörömmel járt-kelt a házban. Szinte félt, hogy a jövődöbeli veje még kilencz előtt be találna toppanni, hogy részt vegyen a vacsorában.

Már nem jöhetett, — kilencz óra volt.

— A vacsorát! kiáltotta a zsarnok irtóztató hangon.

— De papa! kérte Adél kétségbeesetten.

— A vacsorát! rikácsolta a tanár, megsemmisítő pillantást vetve a feleségére. Most már komolyan dühös volt.

Az asszony két kezébe fogta a fejét és úgy sietett a konyhába. Adél végtelen keserűséggel eltelten, izgatottan csavargatta ujjai közt zsebkendőjét. A tanár pedig asztalhoz ült, nyakába kötötte az asztalkendőjét és várt. Gonosz szemekkel, előretolt alsó ajakkal, mint az éhes harcsa. Házsártos ember volt ez a híres tudós akkor is, ha nem volt éhes.

A családja félt tőle, a klinikai ingyenbetegei is retgették, gyilkos orvosi szerszámai és hallatlan gorombasága miatt. Csak a kollegái nem vették komolyan, meg az egyetemi hallgatók, azok a léha medikusok, akik előadás közben néha papírgolyókat dobáltak az orrára és gyakran harsogó kacagással kísérték magyarázatait. Ezek azt is állították, hogy a nagy tudós orvosi tudománya nem emelkedik a köpölyöző borbélyokén felül.

Valaha, egy letűnt korban, mikor még kötéllel fogdosták össze az új kulturállam berendezéséhez szükséges tudományos inventáriumot, őt is megtették híres embernek, holmi állati szorgalommal száritott növénypreparátumok miatt. Való igaz, hogy még családjában is, a hol pedig rendületlenül állott fenn az apa világraszóló tudományába vetett hit, a nagy tapasztalású vasaló asszony házi receptjei szerint gyógyították a nátha-lázat....

Tehát feltálaták a vacsorát. A hölgyek nem igen nyúltak az ételekhez, a tanár szokott farkasétvágyával esett a tálaknak, nagy szakértelemre és tetemes maliciára való megjegyzésekkel fűszerezve az egyes fogásokat. Ha az orvosi vegytanhoz nem is, a konyhaihoz igazán értett.

Mikor a gyümölcsöt állították eléje, odalenn, az ablak alatt, egy sebesen ügető kocsi állott meg. Két percz mulva belépett a vőlegény: Jurisics János.

Előkelő tartású, széles vállú, magas fiatal ember. Nyugodt jókedvvel lépett a szobába, könnyed eleganciával hajolt meg az öregek előtt, aztán mosolyogva ajkához vonta kissé ellenkező menyasszonyának kezét.

Egy kérdőpillantást vetett a leány kipirult arczába. Mikor szeme végigfutott a vacsora maradványain és találkozott a tanár gyilkos pillantásával, megérthette a helyzetet, mert barna arczán könnyű mosoly jelent meg, a melyben volt egy csepp gúny is, de több őszinte jókedv.

— Bocsánat a késésért, mondta hanyag udvarias-sággal. Egy kedves emberemmel találkoztam, — kicsit elpletykáltuk az időt....

Kicsit elpletykálták az időt, — ennyi volt az egész mentsége!

Adél feje szomorúan lekonyult, a tanár pedig lehúzta szögletes fejét a vállai közé, mint az ugráshoz készülő farkas. De nem szólt semmit. Ennek a fiatal uracsnak, a ki tulajdonképpen nem tudott semmit, és nem is volt semmi, oly biztos, kimért modora volt, mely még a világ-hírű tudósnak is imponált.

Adél később egy esdő pillantást vetett anyjára. Ez a pillantás azt jelentette: mégis, talán adnánk neki vacsorát? Az asszony lopva pillantott a férjére. Ez meg tenyerébe támasztotta az állát és most már úgy nézett maga elé, mint a jól lakott harcsa. Emésztésével volt elfoglalva, ilyenkor éppen veszedelmes lett volna ingerelni.

Adél végül szükségét érezte, hogy megtörje ezt az ideges csendet.

— Frakkban? kérdezte félénken vőlegényétől.

— A kaszinóba akarok aztán menni. Valami lesz odafenn....

A tanár valami halk zakkanás-félét hallatott.

— Tessék! ez a fiatal nulla, aki majd csak a leánya pénzével lesz numerussá, a kaszinóba megy vacsorálni. Fácánt, tengeri-rákot, burgundival, talán pezsgővel is....

A tanár e pillanatban nem gondolta meg, hogy főleg azért jegyezte el leányát e fiatal nullával, mivel az a kaszinóban szokott vacsorálni.

Valamit morgott, majd fölkelt és lefeküdt az ebédlő kereketére.

Egy kicsit hánykolódott még, aztán mélyen elaludt. Ez is hozzátartozott a házi rendhez. Egészségi szempontból csak két órával a vacsora után szokott az ágyba feküdni, — addig azonban nyitott szájjal hortyogott a kereketen. A tanár azt állította, hogy ő ilyenkor nem alszik, hanem figyelmesen hallgat a többiek beszélgetésére; azért meg is követelte, hogy a szobában maradjanak. Szeverné nesztelenül forgolódott az asztal körül, a mátkapár pedig az ablakfülkébe vonult. Jurisics néhány kísérletet tett, hogy valami közömbös beszélgetést kezdjen, igyekezete azonban a leány hallgatásán hajótörést szenvedett. Adél visszatámasztotta fejét és csukott szájjal, félig lehunyt pillákkal bámult maga elé. Jurisics ösztönszerűen érezte, hogy a leány gondolataiban vele foglalkozik és hogy szívét keserűség tölti el....

— Haragszik? kérdezte egyszerre, menyasszonya keze után nyulva.

A leány fejét rázta és fázékonyan összefonta két karját a keblén.

Mi baja hát?

— Nincs bajom, volt a suttogó hangon adott válasz.

— Hogy egy perczzel elkéstem? Mondja, érdekes erről beszélni?

Adél egy érzékeny pillantással válaszolt, aztán újra makacs hallgatásba merült. Látszott rajta, arcán látszott, hogy meg van sértve.

A fiatal ember vagy egy félóráig még ott ült a tulfutott szobában, figyelmesen hallgatva az óra ketyegését és az öreg hortyogását. Felváltva hol Adélt, hol az anyját nézte. Adél egyáltalában kerülte a pillantását, csinos arcán szomorú lemondás kifejezése ült; az anya pedig az asztalkendőket rakosgatta, közbe pedig olyan szemekkel nézte a vőlegényt, mint a haragos kotló.

Jurisics egy ideig az ajkát rágta, aztán hirtelen fölemelkedett helyéről. Egy forró vérhullám szökött fel a szívéből a fejébe. Kimondhatatlanul jól esett volna neki, ha egy ökölcsapással bezúzhatta volna az ablak tükörüvegét, hogy a téli éjszaka hideg levegője beáradhasson a szoba nyárspolgári, kiállhatatlan füledtségébe....

— Elmegy? kérdezte a leány, szintén fölemelkedve.

— El!

Menyasszonya nem tartóztatta. Mikor hozzálépett, hogy bucsut vegyen, eszébe jutott valami.

— Adél, szeretném, ha egy pillanatra velem jönne az előszobába.

A leány habozott.

— Jöjjön, kérem!

Ez kérés volt, de parancs alakjában mondván. Az asszony egy ijedt kotló-pillantást vetett a leányra, de Adél azzal nyugtatta meg anyját, hogy egy nagy, kötött kendőt vetett a vállára.

— Valamit akar mondani? kérdezte zavartan, mikor odakünn szemben álltak.

— Szeretném, ha tisztába jönnénk egymással.... Valami kifogása van ellenem.... Szóljon, mi az? Így ez nem mehet tovább.... Én csak azt látom, hogy néha hidegen, néha meg éppen ellenségesen bánik velem.... Hogy miért? arról fogalmam nincs.... Néha csak sejtem: ezért, vagy azért, — biztosat sohasem tudhatok meg, mert maga a világért sem mondaná....

Kezdetben nyugodtan és halkan beszélt, hogy odabenn meg ne hallják, de aztán megfélemedezett magáról és fölemelt hangon folytatta:

— Maguk kissé megalázó szerepet szántak nekem a házukban, — pedig tudhatnák, hogy nincs hozzá való tehetségem.... Ujabb időben úgy tapasztalom, hogy atyja engem gyűlöl. Fogalmam sincs, hogy miért, de látom, hogy pusztá megjelenésem is bántja már....

A leány szavába vágott:

— Nem úgy van. Apuska már nem fiatal ember és különös szokásai vannak, — de ezeket tisztelni kell.

A fiatal ember vállat vont.

— Nem venném tulságos komolyan az öreg ur különczködéseit, ha tudnám, hogy magára számíthatok. De én semmit sem tudok. Csak sejtem, hogy maga nem szeret.

Meglátszott a leány arcán, hogy meg van sértve. A fiatal ember folytatta:

— Meglehet különben, hogy nekünk különböző foglaimnak a szerelemről. Akit én szeretek, annak én meg tudom bocsájtani a gyilkosságot is, nem hogy holmi apró-cseprő formahibákat. Nem, Adél, maga nem szeret.... Miért nem őszinte? Pedig nekünk tisztában kell lennünk egymással. Lásd, eljőhet az az idő, nagyon könnyen eljőhet, mikor azt fogom magától követelni, hogy válaszson a szülei közt és köztem.... Számíthatok akkor magára? Félek, hogy nem. Mondja egy szóval: számíthatok?

Adélt megijesztették vőlegényének szavai. Nem is talált rájuk egyhamar választ.

Jurisics pedig növekedő felindulással nézte. Tisztán érezte, hogy ő, aki tulajdonképpen csak a hozománya miatt közeledett Adélhoz, mostani fölhevülésében már több szenvedélyt érez iránta, mint amennyit a leány egész langyos lelke megérteni és befogadni képes. Pedig a leány vonzalomból lett az övé.

Menyasszonyának félénk zárkózottsága csak ingerelte. Valami ellentállhatatlan vágyat érzett, hogy összetörje a jégburkolatot szívében. Hirtelen magához ragadta és erőszakosan csókolni kezdte.

— Beszélj hát, szeretsz?

A leány megrémült és védekezett.

— De János!

Szeverné, aki odabenn aggódni kezdett, hogy leánya meghüti magát a fütetlen előszobában, e pillanatban kinyitotta az ajtót.

— Adél!

Jurisics kénytelen volt a leányt elereszteni.

— Jó éjt, mondta, kezét nyujtva neki.

A kelletténél tovább tartotta tenyerében a leány kezét, azt a beszédes kézsorítást azonban, amely kibé-kithette volna a multtal és felbátorithatta volna a jövőre nézve, hiába várta.

Mikor lenn volt a sötét utcán, boszankodott is magában, de nevetett is. Érezte, hogy valami felsülés-félén ment keresztül. Hogy is juthatott eszébe, hogy ezt a kis női nyárspolgárt, leány alakjában, megnyerje egy rohammal és felusztassa a szülei ellen?

Gondolkozott, hogy mit tegyen a történetek után? Mindenesetre a legkényelmesebb utat fogja választani: hagyja a dolgokat folyni úgy amint eddig folytak, régi, rendes médrükben. Valami majd csak lesz belőle, — ha nem is házasság....

(Folytatjuk.)

Bolgár népdalok.

I.

Szedenka.

»Gergino kincsecském
Magas-e a kapud?»
»Nem magas a kapum,
De biz alacsony sem,
A csár nem, — de Péter
Az átmegy rajta».

Penna sir ri érte:
»Istenem, istenem,
Mit mondok anyámnak,
Hát még az apámnak?»

Pennához megy Péter,
Penna szobájába,
Fehér szobájába.
Elszakad a füzér,
Penna gyöngyfűzére,
Péter pisztolyától.

Megnyugtatja Péter:
»Hallgass Penna, hallgass,
Ketten téptük össze,
Ketten fűzzük majd fel.
Összekötöm majd én
A fonalat szépen,
Te meg fűzd a gyöngyöt,
Fűzd csak édes szépem».

II.

Gyönyörű leányka, mi szép vagy, csodállak.
Három hosszú évig rab lennék te nálad,
Hogy láthassam folyton három esztendeig
Vékony szemöldököd, fekete szemeid,
Piros orcáidat, mézes ajkaidat,
Hattyu havas nyakad, fehér vállaidat.

— Bolondos fu te, előlem eredj el,
Vágyteli szemekkel, de türes kezekkel,
Ha rabom lennél is, mit érnél el ezzel?...

III.

Ifju legény, ifju,
Nős vagy-é, vagy nőtlen?
Hogyha még nem vagy nős,
Ülj ide a kútra,
Tedd fezed szemedre,
Virágot válladra,
Pisztolyod övedbe,
Czifra puskád térdedre,
S kardod a kövekre.

Fordította: Strausz Adolf.

Czóbel Minka.

Itta: JUSTH ZSIGMOND.

Ott fenn a Kárpátok alján egy hatalmas sas-fészek a Nagy Eőri vár, annak egy torony-szalonjában együtt a mi szegény századvégi világunk egy pár hatalmas hajtása.

A nagy kandalló szélén zömök, széles vállu vagy harminczötéves férfi: ez a mi, nálunk ma még ismeretlen darvinista tudósunk Czóbel István, a Jäger és Büchner tanítványa, hatalmas ész s tán még hatalmasabb inven-czió, fantázia. Az én szememben férfinak körülbelül a magyar typus leghatalmasabb, legkészebb példánya. Abból az anyagból való, mely a hősokeket adta a hazának, s amely a magyar parasztban él még az evolúció legmaga-sabb fokán.

Nem tudom, sokat mondok-e akkor, ha azt állítom, hogy csak néhány év és ezt a ma még ismeretlen férfit Európa legnagyobb híru tudósai közt fogják emlegetni.

De nem akarok jóslni, s nem szeretek titkokat kifecsegni, így hát azt sem mondom el, mit ér, s mi munkájának a kerete.

Majd meglátjuk pár év multán s akkor tán majd emlékeznek arra, amit mondtam. Ott az ablakfülkében sógora *Mednyánszky László* guggol: az »öreg kutya« mint ahogy mi hívjuk, kik szeretjük s *megértjük* őt. Kopasz feje ott világít a kandallótűz fényénél, halvány kék szemeivel jóságosan néz bele a — semmibe. Ajkain alig látható mosoly, amely sűrű szakállába ful, s amely-lyel tán önmagát mosolyogja meg.

Ez az öreg-ifju bölcs, a magyar Diogenes, a szen-vedés religióját hirdeti képeiben s azzal, ahogy él. Egyik-másik egyszerű tájképe többet mond el arról, hogy mit jelent élni, küzdeni s eredménytelenül halni mint nem egy Tolstoi utolsó könyvei közül. Azokat szereti, akikért tán még ő sem tehet semmit. Fest, mert vigasztalni szóval nem tud, tettel nem bír. Egyik-másik festett hangulatá-
val azonban már nem egy álmunkat tette igazzá, s nem egy könyvet törölt le.

Oldalán nővére, *Miri bárónő*, a Czóbel István fele-sége, finom arcú halvány asszony, ki minden idegé-vel él és akar. Ellentétben bátyjával, ki mindenestre — ha él is — nem akar. Olyan mint Turgeniew egyik-másik nőalakja; intellektualitás dolgában ott áll, ahol a két férfi majd csak a jövő századok messzi távoli ködös világában lesz valamikor. A mellett oly erős akaratu asszony, hogy a maga női finom tulszutilis, de ritka erejü akaratát mindig alá tudja a férje »mále« de — gyengébb akaratának — vetni. Édes atyja, *Mednyánszky Ede* báró büszkén figyel arra, amit mond, tudja, hogy amit állítani fog, azt, ha nincs is mindig fekete földre építve, de mindenestre a legfinomabb árnyalatokig s minden konzekvenciájával együtt — keresztül fogja vinni.

Határozottan, itt a négyszázéves kandalló előtt a Miri báróné képviseli a legpraegnásabban a — jövő századot. Az árnyalatok, a finom distinkció mestere — olyan párázatos, áttetsző kék ködökben is lát — a hol még itt is csak ő tud látni.

Itt a két család, a festő és huga Miri báróné, a két ős-turáni Czóbel István és költőnőnk *Czóbel Minka*. Az utóbbi most megszólalt. Hallgatom.

Nyugodtan beszél, hangja tiszta csengésű, minden szava szívből szívbe hatol. Szeme kitágul »árnya van és mélye« — messze-messze néz, s csak beszél. És én úgy érzem, a hangja olyan, mint amilyenek dalai.

Itt a négyszázados kandalló előtt, fenn a Kárpá-tokban — behunyom szemeimet és látok.

Látom a pánczélos hajadont megelevenedni, levetni vaskeztüjét s gyors, szinte férfias mozdulattal lekapni a falról a lantot, s megpengetni az ércz-hurokat — —

A koboz mély hangot ad, a leány dalol.... Benne a dalban mérhetetlen vágy ismeretlen harcok, csa-ták után.

»Lovak nyeritene és a fegyverek
Csörömpölése hangzik szerteszéjjel
Viharral népes lesz a csöndes éjjel
Mi uszik ott a hullámzó viharban?
Tán a halottak éji riadalma?
Ha testök elmult, felszállott a lélek,
Kóbor vendégi a villámos éjnek,
Mint fékevesztett futó paripákon
Száguldva jönnek a viharhullámon.
Növekszik, terjed, közeleg a zaj,
Halálnyögés és hangos gúnykaczaj,
Majd suttogó szó félve hangzik abban,
Mind egygyé olvad a nagy légi habban.
Feljő hulláma bűvös Elbedához
Moraja felszáll a királyleányhoz.
De ő csak némán haligat a zsiabra,
Nyugodt szemekkel néz a zivatarba.«

Elhallgat egyszerre, aztán hangja átcsap, lágyabb lesz, s más emlékeimet veri vissza:

»S én itt csak a köves hegyi utat járom.
Elöttem tündöklő délibábos álom,
Meleg napsugárral aranyos mezőről,
Messze földön fekvő csendes temetőről.«

És szavai visznek — — visznek. Egyszerre úgy érzem, lehulltak körülünk a vár hatalmas bástyái, a harci riadó hangját pacsirta váltja, a vaskeztü lehull a pán-czélos hajadon kezéről, pásztorok fuvolája hallatszik, a költőnő a *mára* ébred, a »faj« egyéné lesz, s az, aki faj-ból harczolt, most fajból vigasztalni akar. Egynek érzi magát füvel, fával, földdel, emberrel.

»Anyaföld imádlak! hisz egy vagyok veled,
Csak mint bármely fűszáll: terméked, gyermekeid.
Te oltasz a szívbe örömet, bánatot,
A test és a lélek erejét te adod.

Ha elsuhan rajtad a halálnak árnya,
Muló felhő, hiszen ezer virág szála
Ezer ember-szívben ismét újra ébred,
Az örök, változó, halhatatlan élet.

Az anyaföld teremtményének élete, szenvedése, elomlása egyaránt megpendíti lelkét; örül Pánnal a ter-mészet szépségének:

»Ugy érzem, mintha én lennék e fénybe!
Föld első öntudatra ébredt lénye,
Minden virág mosolygva int felém,
Ez ifju, szép világ mind az enyém.

Enyém, enyém! Mert összefűz az élet,
Nagy mindenség, hisz egy vagyok te veled!
Egy percze im a végtelenbe látok,
Szerelmem átölelte a világot!«

Vigasztalást ád annak, aki vigasztalásra szorul — a Krisztus igéi szerint: »Szeretlek, mert szenvedsz, szeretlek, mert szánlak!« És belenyugszik az elmúlásba, mert megértette a Buddha szavát. Ahogy az elmúlást elálmódja:

»Nem a mártyr édes boldog halála,
Kit mennybe visznek égi angyalok,
Nem is a hőse, ki felett a mámor
Dicsőség szülte napja felragyog.

Nem; de a bölcsé, aki halni készül,
Mert másképp nem lehet, mert halni kell,
A földünknek tartozó végső adóról:
A szenvedésről semmi, semmi jel.

*

És egy fájával — s ebben van ereje. Annak egész multja, jelene, jövője benne a lelkében.

Midőn lent járt a békési parasztok közt, higgadt okos beszédüket el-elhallgatva, szavaikon keresztül a saját fájának multjába lát:

» — — — — Csendesen hallgatom,
S a multakba téved borús gondolatom:
Mások is szóltak így, sok ilyen beszédet
Hallottam, mit szívem megértett, megértett.
Árván maradt szívem, elszéledtek tőle,
Ki idegen földre, ki a temetőbe
Magamra maradtam — még sem egész árván,
Találok még — ezt az áldott földet járván —
Kiknek nyelvét értem, akik hozzám szólnak,
Ami elpusztul ma, feltámadhat holnap. —

És midőn ez utolsó szavakat kimondta, rányit jövőnkre is. Ő, ki a népet szereti, érti, ki a nép lelkében nem a »mulatságost«, nem az anekdotikust, de azt, ami lényeges benne, ki azt látta meg, ki azt figyelte meg, hogy hogyan él, küzd, szeret s hal meg a magyar paraszt, meglátta benne azt is, hogy még ez anyagból sokat, igen sokat várhatunk. Tán még egy igaz, őszcivilizációt is, amely magyar lesz, mert ő maga magyar maradt szellemi evolúciójának minden lépcső-fokán. Annyi öröm szorult belé az anyaföldünk anyagából, hogy mindent, amit kívülről felvett, áthasonított magyarrá.

Magyar a Buddhizmusa (filozófiájában), magyar impresszionizmusa (leírásaiban), magyar a szíve, az esze, magyar a formája, magyar a szenvedélye — s így magyarok a művei is!

*

Művészetünk történetében, én azt hiszem, ennek a ma még majdnem ismeretlen fiatal leánynak pályája ott lesz a *Jászai Mari* babérkoszorúta diadalutja mellett. Azt hiszem, e két asszony fogja legdiadalmasabban kifejezni azt, hogy a magyar nő, ki a daliás időkben Rozgonyi Cziczelléket és Szilágyi Erzsébeteket adott a hazának, mily erős volt még a XIX. század végén is. Mily erő, mily visszatartott szenvedély egy-egy nyugodtnak látszó szavukban!

Van valami görög mindkettőjükben, csak úgy mint a magyar nép életfilozófiájában.

A primitív szenvedély amely csak a legritkább pillanatokban tör ki, de amely még a legnagyobb nyugalomukban is érzik, a »tulságos«, a melodramatikus, a szinpadias kerülése, soha egy mozdulattal sem sértve meg azt, ami a lélek legmélyébe szépen van beírva: ez benne van e két női alakunk művészetében. Ugy áll Jászai Mari és Czóbel Minka a népünkhöz, mint Georges Eliot állt az angolhoz, mint egy férfias faj legpregnansabb művészei.

*

Ennyi a Czóbel Minka egyéniségéről, művészetéről, amelyről sokkal könnyebb írni, mint életéről.

Hogyan irjam meg azt, hogy *miként* élt, mikor még alig élt.

Azzal aligha fogunk Czóbel Minkáról többet tudni, ha elmondjuk, hogy az Orczy Lőrincz dédunokája, hogy ott született a Nyírségen, közel a lápok s füzesek álmoktól terhes világában, amelyeknek ezüstös hamvas tónusai visszaverődnek lelkében. Többet fogunk-e róla tudni, ha elmondjuk azt is, hogy szereti az »ezer tarka hajlongó illatos virágot«, hogy a pusztában csak úgy, mint a városban, az igazat, az egyszerűt keresi. Többet fogunk-e róla tudni, ha leírjuk azt a pár hónapot, amelyet nagyműveltségű szüleivel azok nyírségi kastélyában töltött. Elmondjam, hogy szenvedélyes hegymászó, hogy a mándoki bálók egyik legünnepeltebb táncosnéja? Ismételjem, hogy ismeri az erdők, puszták rejtelmes világát, mint csak kevesen — elmondjak róla többet, még többet?

Vagy pedig azzal végezzem, a mivel kezdenem kellett volna e vázlatot, hogy nekünk él, mert a reális élet helyett a szebbet, a jobbat — tán igazabbat is, az ábrándok, álmok irreális »életét« választotta!

Cannes, január elején.

Heten vagyunk uram, heten....

Elbeszélés.

Irta: ABONYI LAJOS.

(Folytatás.)

Nem félelemmel, de valódi részvétellel néztem. Csakugyan bolond szegény.... Különben pedig olyan jóképű, tisztességes ember volna.

— De hát kérem, én megyek tovább.... Tessék helyet foglalni, mert ezt kérem az emberi ismeret tudománya szempontjából is érdekes meghallgatni. Alhikmet azt mondja: »Gidensin,... handa bregidensin« dertsin. Gioldassum varmi tsumumle. Jedi jachender jochar. Gel gusferivere. Kaleh jochari tur bonda. Elmondta magyarul. Hova szándékozol? Van utitársad? Magadhoz közel van a hét. Mutasd meg. Emeld föl magadat, itt áll.

Most már azután egészen a passziójánál volt.

Professzor az istenadta; a tárgya elemébe hozta. Magyarázott, ágált.

»A hét hasonló ember bujdosik a föld hátán, itt-ott, rendeltetése szerint. Lehet, hogy sohasem találkoznak egymással valamennyien. De ha találkoznak, a találkozás végzetessé válik arra, aki már hatot látott. S lássa, ez a gondolat az, mely engemet emészt, megöl.

Megfogtam kezét.

— Ne higye. Ez mese. — Ez csak valamely bohónak tréfás leleménye.

— Nem uram! Ez régesrég dolog. Ezt mindenki tudja, ismeri, és hiszi; ez még ősidőknek mythikus hagyománya és él, mióta emberek vannak, s azon időtől kezdve, mióta az emberek a tudományokkal komolyan foglalkoznak. Igen sok könyvben megtaláltam ezt az állítást. Alhikmet legjobban megerősített, de még jobban megerősített hitemben azután az, hogy ezt pontosan, ugyanabban a keleti regés színben, egy tudatlan, egyszerű lélynél szinte megtaláltam, egy kártyavető cigány-asszonynál.... Uram, ugyanezt megjövendölte ő nekem:

— Akkor fog az ur meghalni, mikor a magához hasonló hetedik embert meglátja.

Ültében felém csúszott egész bizalmasan.

— Érdemes, hogy elmondjam önnek az egész jóslatot....

— Hát hisz ön a jóslatokban?

— Hogyne. — A rómaiak hittek; a görögök hittek. S én ne hinnék, mikor a bizonyítványt csálhatatlan voltukról, napról napra tények állítják ki nekem. Egy egyszerű tudatlan lény, mint egy vén cigányasszony, honnan tudhatta, honnan merithette volna különben más-honnan ezen sejtelmet, ezen igazságot, mint a léleknek rejtelmes, magnetikus ösztönszerűségéből?

— Csodálom, hogy nem találja nevetségesnek.

— Nem uram; mert annak a cigányasszonynak jóslatai összeköttetésben a hét ember arab regéjével, mind hiven, egytől egyig pontosan beteljesedtek. Majd sorra fogjuk őket venni; de hallja ön előbb a jövődömondást, mely veres fonálként vezet életemen végig.

Jött a professzori, vagy akár a felolvasói köhöntés, mely a publikumot a legnagyobb figyelemre hívja föl.

— Most tessék ide hallgatni kérem alássan.

— Tudnia kell önnek, hogy apámról szépen örököltém. Testvéremmel osztoztatlanul éltem. Szorgalmunk a vagyont megkészszerzte. Gazdag ember voltam. Fiatal és olyan lánnyal jártam jegybe, akit szerettem s aki viszont szeretett.

— De hát a jóslatot ígérte ön.

— Igen. Ott álltunk a cigányasszony előtt s ilyen állapotomban jövendőlte a cigányasszony, amit az én kedves Milkám — vállamra hajtva fejét — hallgatott: „Megházasodik, elveszi akit szeret. Két esztendeig élnek nagy boldogságban együtt. Akkor jön ez a veres ember. Elválakoznak. Születik egy fiók, de azt az apja sohasem látja, csak nagy korában. Gazdag ember és mégis más neveléssel föl a fiát. Sohase lesz beteg, mégis mindig nyög. Nem megy ki a szobából, mégis mindig utazik. Akár megy, akár nem megy, a veres ember mindig ott van; mert hét ember van ilyen a világon; ez az egy pedig éppen olyan, akárcsak az úr maga. Valaháyszor aztán ezt az ábrázatot látja, mindig valami nagy baj éri. Meglátja a harmadikat, a negyediket, ötödiket, hatodikot egymás után. Mikor a hetediket meglátja, akkor „meghal.“ — Azt hiszi, elfeledte az elsőt. — Nem. Megtudta mondani, hogy egyszerre született velem a világra.

Lassú, szorongó hangon folytatta, mintha csak hajszálai is égnek álltak volna.

— És uram ez hoz engem lázba, hogy ezek eddig mind pontosan beteljesedtek egész az utolsóig. Ez tölt el örök rettegéssel. Mert már hat hasonmásomat láttam uram.

Teremtő Isten, már megint a rögeszméhez érünk. No de most már nyugodt vagyok. Keresztbe vetette lábát, szivarra gyújtott, egész novellai rendszerességgel igyekszik beszélni. Nem fog megharapni, nem fog összekarmolni, csak egész passzióval kapacitál, hogy én is elhiggyem az ő hét emberének megdönthetetlen igazságát s azoknak befolyását az ő életének menetére.

Hát végtére is hadd mulassa magát.

— Az első volt az én ikertestvérem: Kuma Szerencs. Igaz, még be sem mutattam magamat. Tehát bemutatom. Én Kuma Jób vagyok, egyszersmind a második a hét hasonmás közül.

— Kuma. Kuma. — Reczitálom magamban. Ezért voltam hát koma annak a másiknak.

— A harmadik a hét közül uram Ugrikorovics, a negyedik Staffenberger, az ötödik Tóth András, a hatodik ön uram.

— No, s aztán lehetünk huszonhatan is, háromszázszor huszonhatan is.

Emberem konok megátalkodottsággal csóválta fejét.

— Nem uram, nem lehetünk csak heten. Sem több sem kevesebb. S holnap meg kell látnom a hetediket s meg kell halnom ijedtemben, pedig örülnöm kellene, mert az a saját egyetlen fiam, kit még soha nem láttam.

Megint tanakodom, hogy épeszü emberrel van-e dolgom.

— Honnan tudja hát akkor, hogy hasonlít önhöz?

— Mindig csak azt írják, mindig csak azt beszélnek nekem.

— De az mégis csak csodálatos, hogy a saját fiát nem látta soha.

— Ugy-e csodálkozik rajta. Megfoghatatlan is az ugy-e? Pedig úgy van.... Eljött a veres ember és úgy lett....

Távolabb csúsztam egy kicsit.

— Ne beszéljen hát nekem a jóslatok ellen. Meg volt jövendőlve, hogy *csak felnőtt ifju korában fogom látni*.... Ime megjelent Ugrikorovics. Láttam Ugrikorovicsot.

— De hát hogy történhetett ez, az Isten áldja meg. Vak volt ön egy ideig?

— Nem uram; — hisz mondom, hogy láttam Ugrikorovicsot.... Hanem amint ő megjelent, *megtörtént mindjárt, hogy elváltam a feleségemtől*, s a feleségem elvitte magával a fiamat.

— Látta, de bolondná tehetné volna azt a jövődömondást, de megczáfolyhatta volna, ha előbb megnézte volna, vagy oda se adta volna.

— De kérem nem lehetett, mivelhogy nem volt még megszületve.

— No persze, úgy nem lehetett. De hát nem kellett volna elválnia.

— Hiába uram, hiába; így volt megjövendőlvé. Szerettük egymást. Jó, becsületes hú asszony volt. Két évig boldogul éltünk a legparányibb felhő nélkül. És mégis elváltunk. Megfoghatatlan ugy-e? Pedig úgy van. Igen, mert így van megjövendőlvé, megírva a hét egyforma ember találkozásának végzetében.

— Mégis kellett valaminek történni önök között.

— Történt uram, de csak parányi haszontalanság. Játszottunk. Kergetőztünk. Lába megbotlott a szőnyegben, elesett, ajkát az asztalélbe vágta, első fogát kitörte. Sirt, és rögtön tetetni akart másikat. Én elleneztem s mondtam, hogy szép nekem így is, szeretem így is. Keblemre zártam; kitépte magát.... Ah! hát te nem eléged meg, hogy nekem tetszel, másnak is akarsz tetszeni? Ment, rohant.... Ne jöjj vissza hozzám, ha fogat tetetsz. S nem jött vissza, s én nem mentem érte.

— Aj.... aj.... aj.... édes uram.

— Két évig leveleztünk. Vedd ki a tett fogat. Nem veszem. Jere haza. Jere értem.... Én pedig elgondoltam, mit ér egy asszony, aki többre becsül egy fogat, mint egy szerető hú férjet. Hiu asszony az ilyen, aki képtelen reális, komoly életre, sem jó feleség, sem jó házas nő, sem jó családanya nem lehet. Bál, öltözködés divat, cziczoma, vizitelgetés csak a te elemed. — Az lett a vége, elváltunk....

Megbotránkozva jegyeztem meg:

— Hibás volt ön nagyon. Ha ön enged és szívére zárja azt a szegény asszonyt, jövendőlhetne volna százszor száz cigányasszony az elválást, mégsem váltak volna el. Akaratos volt ön és konok.

— Bocsánat. — Menni akartam s ime az nap találkozzom életemben először harmadik hasonmásommal.... Ugrikorovicscsal. Egy nőt vezetett a karján, szép vidor nőt.... Megbosszankodtam. Idegességem erős tápot kapott. Tudtam, éreztem, hogy e találkozás végzetes reám nézve. Visszatértem utamból. Ugrikorovics megjelenése megtette, hogy a *teljes elválás bekövetkezett*.

— Oh uram, de hisz ennek nem az a szerencsétlen Ugrikorovics az oka; a saját szíve viharja, alaptalan képzelődése hozta ki önt sodrából.

(Vége következik.)

Modern nemezis.

*Ledlczástak! Hogy mind a drága holmi,
Mit szinaranyrak hittek amnyian
S mit fenhéjázva hordasz: nyegle talmi
És környékén sem volt soha arany;
Hogy ujszabásu frakkod feketéje
A szabó gyásza, mely reá tapadt;
Hét ág hogy nem való neved hegyébe,
Hét ág hegyére való vagy magad;
Hogy kártyáját gavallér módra kéred
Hiteleződtől, ha így szól: fizess!
S a kártyát játszma közben is cseréled
— S tárczádba hull a pénz, mint a köles;
Hogy tisztos nő ha jó szót mond ma néked,
Egy ország tudja holnap már regényed:
Ne félj, minderre volna balzsamír
S maradnál a ki voltál ezután:
A férfiak közt maitre de plaisir
S asszony nép közt hódító don Juan.
.....De hogy apád szabó — bár tisztos is!
S phi donc! zekét, nadrágot varrogat....
A jámbor kecske volt a nemezis,
Szegény öreg! Ő törte ki nyakad.*

Celio.

Krónika II.

— Jan. 14-én.

(Guy de Maupassant.)

Az egész művelt világ mélységes megdöbbenéssel olvassa a hírt, hogy Guy de Maupassant-on erőt vett egy súlyos és rettentő betegség, mely nem szokott kegyelmezni. Az egész művelt világ, mert hiszen, ahol a fény-mázás cipő és a nemez-kalap használatos, ahol a szappan csak valamennyire ismeretes, az ujság oda mindenüvé magával vitte a Guy de Maupassant novelláit, s ezekkel együtt ennek a negyven esztendő szerencsétlen beteg francziának örök dicsőségét.

Ugy ismertük őt, mintha a miénk, mintha rokunk, barátunk lett volna; találkoztunk vele hetenkint, néha többször is, és ráismertünk messziről, egy-egy utánozhatatlan novella-czimről. Munkáinak olvasása hozzátartozott a rendes élvezeteinkhez, mint a színház, a zene; és megszokott élvezeteink közül talán egyik sem volt olyan intenzív, olyan lelkünk mélyéig ható, mint az az öröm, hogy őt olvashattuk. S most ennek vége, kétség-telenül, örökre vége.

És ez a szörnyű fátum!

A Guy de Maupassant esete úgy hat reánk, mint egy tragédia. Semmi se hiányzik itt a tragikum elemeiből, talán még a tragikus tévedés sem. Ki tudja, nem maga kovácsolta-e magának rettentő sorsát, nem maga szerezte-e szörnyű betegségét?! S ki tudja, nem azért-e, hogy megkísértse a lehetetlent, hogy genie-jével megczáfolja az alkotás materiális határait?! Ki tudja, nem járult-e hozzá betegségének kifejlődéséhez az a végzetes igyekezet, hogy megszerezhesse, olyan szenzációkat, melyek embernek már nem adtak, hogy részekre bont-hasson s kifejezhessen olyan sejtelmes benyomásokat, melyek már a mysticus, a földön tuli világba tartoznak?!

Ennek a végzetes igyekezetnek számtalan nyomára mutathatni rá a legszebb novelláiban.

De megrázó sorsában különösen az rendit meg bennünket a tragikum hatalmával, hogy egy gigási egyéniség veszett el benne, egyike a legnagyobb, a legirigyeltebb, a legcsodáltabb jelenségeknek, akit nekünk, egy hanyatlási korszak gyermekeinek, csak látnunk lehetett. Ha valakire, úgy bizonyára ő rá alkalmazhatók az Ophélia szavai:

Oh mely dicső ész bomla össze itten!
Udvarfi, hős, tudós szeme, kardja, nyelve;
Az izlés tükre, mint egy szoborhoz,
Figyelme tárgya minden figyelőnek,
Oda van im, oda!

Guy de Maupassant-nak a végzet mindent megadott, ami az emberek irigységének és bámulatának tárgya szokott lenni. Adott neki testi erőt, mely képessé tette a lehetetlen erőfeszítésekre, a lehetetlen fáradságok elviselésére; adott férfi-szépséget, mely rabjaivá tette az asszonyokat; adott gazdagságot, melylyel megszerezhetett magának minden, anyagiak által elérhető szenzációt, s kielégíthette tudni, látni vágyó, megismerésre szomjas lelkének minden vágyát, minden legkisebb szépségét. Adott neki karaktert, mely előtt mindenkinek meg kellett hódolnia, aki csak ismerte, s adott oly dicső, oly gazdag, oly fényes elmét, amely már maga is való-ságos csoda volt.

A Maupassant genie-je azok közé tartozott, a melyek a legékebben szóló tanubizonyságai annak az ismert igazságnak, hogy a természet nem demokrata. Mintha a rejtelmes intéző hatalom minden adományából a lehető legtöbbet akarta volna felruházni ezt a szerencse-gyermeket. Minő robusztus, egészséges, átható, fényes intelligencia! Mily ragyogó fantázia, s ezzel együtt mily éles ítélő-tehetség, mily túl-raffinált izlés! Mekkora morális érzék, s minő nemes, gyöngéd szív! Mily gazdag világ- s mily csodás ember-ismeret! És mindenekfölött micsoda hatalma a kifejezésnek!

Ebben a hanyatlási korszakban Guy de Maupassant az egyetlen, az utolsó klasszikus. Neki megadatott az, hogy a kétszáz évvel ezelőtt élt remekírók kristálytiszt, egyszerű nyelvvel ki tudja fejezni a mi időnk legfinomabb, legnehezebben magyarázható, leghomályosabb szenzációt, és pedig mily luminózus szókkal, mily gigási erővel!

És, hogy ha ebben a robusztus, egészséges zseniben volt valami beteges érzék és éleslátás is a sejtelmes, a megérthetetlen, az értelem és érzés határait meghaladó dolgok iránt is, ha a lidércz-látók hatodik érzékével tudott olvasni abban a titkos könyvben, melyet a természet elzárt előlünk, s melynek czimére e szókat írta: — »Ne nyúlj hozzám!«, — igazán úgy tűnt föl, mintha a természet csak azért ruházta volna fel ezzel az adománnyal is, hogy zsenijének a teljességéből és tökéletességéből semmire hiányozzék.

S az a lény, a ki egy hónappal ezelőtt még ez a nagy ember volt, most egy összeesett hústömeg, mely nyom 60–70 kilót. Az istenek e kedvencében, a kiből nemrég megvolt minden adomány, ami embert nagygyá és irigyltté tehet, ma már csak egy képesség van, az, hogy még tud szenvedni.

Gyarló természetünknek még egyik nemesebb vonása az, hogy azokat, a kiket a boldog istenek elárasztottak a kegyességükkel, mi a kicsinyek és szegények, nemcsak bámulni és irigyelni tudjuk, hanem meg is szeretjük. És nem csupán a nagy tulajdonságokat szeretjük bennök, hanem őket magukat is, a nagy adományaikkal együtt. Akiket a természet megáldott, azok nekünk is kedvenceink. S az

ilyenek elvesztése jobban meghat bennünket, mint azoké, a kik csak jók és igazak voltak. Ezt az érzést nem az önzés kelti fel bennünk. Nemcsak azt siratjuk a szerencsésekben, a nagyokban, a mit magunk vesztettünk; részvétünk is jobban velök van, szívünk is inkább meg van illetődve. A tölgy megdőlte jobban meghat bennünket, mint a fű elszáradása, pedig a fű csak olyan teremtese az istennek, mint a tölgy.

De azon a mélységes érdeklődésen és részvéten kívül, melyet e nagy embernek pusztán a személye iránt érzünk, a róla szóló orvosi bulletin-ek olvasásakor érzünk még más valamit is, azt amit a nagy tragédiák éreztetnek velünk. Érzünk tudniillik megdöbbenést és érzünk félelmet; érezzük azt, a mit tragikai részvétnak szokás nevezni, s ami már nem részvét, hanem csupa önzés.

Megdöbbsent, félelembe ejt, lesujt bennünket a tudat, hogy az, ami e nagy emberrel történt, holnap talán már velünk történik meg. Ha az ilyen nagy, egészséges elmék nincsenek megváltva e szörnyű veszedelemtől, hogyan lennénk mi, a kicsinyek és nyomorultak?!

Igazán, az ember meggyűlöli az íróasztalát. A hogy föltekintünk a lámpánk mellől, mintha tisztán látnók a Paralysis rémét, mely ott leskelődik ránk, a szoba homályos sarkában....

Nestor.

Régi arczkép.

Irta PAUL BOURGET.

Egy reggel a Quartier Latinben volt dolgom. Az előttevaló napon politikai gyilkosság történt, mely egész Európában megdöbbenést keltett. Ugy esett, hogy véletlenül a Rue de l'école de médecineben egy diákkorcsma előtt kellett elhaladnom, melyben valamikor annak a fajtának egy diszpéldányával ismerkedtem volt meg, a mely nálunk szerfölött ritka, tudniillik egy orosz nihilista leánynyal. Régi emlékek ébredtek föl bennem egyszerre.

Tíz éve is lehetett már annak, de a vendéglő változatlan maradt. Az ajtó előtt elhaladók először is a konyhába látnak be, a hol fényes tűz lobog. A konyha háttérében egy ajtó másik, tágas helyiségbe nyílik, mely igen takaros, majdnem elegánsul van berendezve. Az asztalok lapját rászögezett viaszkos-vászon óvja. Télen a szoba közepén öntöttvas-kályha vöröslök. A falon fiókos polcz függ, melyre a törzsvendégek összegöngyölt és névvel ellátott asztalkendői vannak felrakosgatva. Ennek a tőszomszédságában van a lépcső, melynek a följáróját zöld pamutfüggöny takarja. Ez a lépcső a külön-szobákba vezet föl, melyekben módosabb diákok a barátnéikat szokták megvendégetni.

Ah, milyen gyakran ültem itt réges-régen én is, ki, mint szokásos, távol éltem a családomtól. Hogy megélhessek, latin nyelvi és filozófiai leczkéket kellett adnom, de már erős volt bennem az az elhatározás, hogy írónak állok be. Abban az időben a kis teremben végbenemő dolgokat az olyan ember feszült figyelmével nézegettem, a kinek az a vágya, hogy saját tapasztalatait dolgozza föl regénynek. Nagy megelégedésemre szolgált tehát, midőn egy reggel, és este megint, s másnap és még sokáig minden nap, egy asztalra könyökölve, egy fiatal nőt láttam, kinek különös külseje a közönyös szemlélőt is lebilincselte volna. Kicsiny volt. Valami barnaszínű vászon-zekeféle fődte vékony felsőtestét. Az oldalt kettéválasztott és rövidre vágott gesztenyeszín haj csaknem férfias külsőt adott volna neki, ha az arcz halvány-

sága és a vonások gyöngédsége ennek ellene nem mondott volna. A kékszürke szemek ennek a sápadt arcznak, melynek az ajkai olyan feltűnően pirosak voltak, hogy festetteknek lehetett volna hinni, beteges jelleget adtak. És mintegy megerősítéskéül annak, hogy a biborajkak a saját vére biborát mutatják, az ismeretlen folyvást harapdálta azokat az ajkakat, feltüntetve ilyenkor nagyon fehér, ritka fogait. Lány, sima mozdulataiban volt valami macskaszerű; arra a kis párduczra emlékeztettek engem, melyet, a vendéglőből elmenet, oly gyakran volt alkalmam látni a Jardin des Plantesban. Az ismeretlen igen különös ideges modorban támasztgatta halvány arczát a jobb kezére — szögletes, hosszú újjú, fiúra emlékeztető kéz, a melyen semmi ékszer sem volt látható....

Vajjon mire gondoltak ilyenkor azok a rideg, merev nézésű szemek, a melyekben semmi sem látszott visszautkröszödni abból, ami körülte volt, semmi azokból a mindennapos dolgokból, melyeknek közepette mozogtunk, — én, a nagy Balzac áhitatos tanítványa, a kávézó ember idegességével, s ő azzal az álmatag szemlélődéssel, melyet úgy magamban hidegleléssel hasonlítottam össze.

Olyan különös módon tudott jelen nem valónak látszani, oly kérlelhetetlenül elutasító modorban tudott arra az asztalra támaszkodni — testtel, míg lelke a messze távolban látszott kalandozni — hogy még csak ahhoz sem volt bátorságom, hogy magamra akarjam vonni a figyelmét. Beértem egyszerűen azzal, hogy apróra megnézegettem, a lába hegyétől kezdve egészen az ékszer nélkül való kézcsuklóiig....

Nem intéztem hozzá kérdéseket, mert minek kényszeríteni beszélgetésbe valakit, kinek a néma tekintete olyan sokatmondó volt, hogy a képelet oly hangulatoakat magyarázott ki belőle, melyek nyilván semmiképp sem felelhettek meg a valónak?

Történt aztán egy este, hogy három barátom, kik, mint én, íróemberek s természetesen szintén lángészjelöltek valának, abba a vendéglőbe jöttek vacsorálni. Valamivel többet ittunk a rendesnél. A könnyű »Tleury«, palackja két frank huszonöt centime, sancta simplicitas! — megoldotta a nyelvünket, s én a legkalandosabb nihilizmusba csapongó elveket fejtegettem társaim előtt, hitvallásom gyanánt. Egyre messzebb és messzebb kalandoztam el, gyönyörrel merültem bele a legvadabb teoriákba s a gondolatok valódi tüzijátékát sziporkáztattam, amint azt fejtegettem, hogy lángba kell borítani az egész világot, s egyuttal rummal öntöttem le az omelettemet és meggyújtottam. Abban a naiv hitben tettem ezt, hogy egy új világ, bármilyen rossznak üssön is ki, semmiképp sem lehet már rosszabb, mint a milyen a régi. Minden szóvalbánó ember ismeri azt a beszédmámort, mely abból az örömből ered, hogy a beszéd folyamában ugyszólván fölfedezzük a gondolatokat. Barátaim harsány kacajjaiból ítélve, nagy ékesszólást fejthettem ki a szocialista nézetek elősorolásában. Századszor fáradoztam azon, hogy egy thézist a szellemnek azzal a lángolóan ifjúi elevenségével bizonyítsak be, melynek az eltékozlását a későbbi években nagyon is gyakran sajnáljuk.

Minthogy nem vettem észre, hogy ismeretlenem tanuja volt a bölcseleti pesszimizmus eme tobzódásának, valósággal elbámulva láttam másnap délben, hogy — szemügyre vett. De az a modor, amelyben ezt cselekedte, híján volt minden kacérságnak; férfiasan egyenes lénye eleve kizárt minden ilyes föltevést. Sőt mosolygott egy ártatlan tréfámon, melyet magamnak az ételhordó leány rovására megengedtem, ki főkéntösen, kötényesen hozta vastag tányérokban a levesünket....

Villogó fogu biborajka mosolygott.... Végre is beszélgetés eredt meg köztünk. Hogy miféle közönyös

szólásmóddal kezdődött, arra már teljességgel nem emlékszem.

Ha nő férfival csevegni akar, oly modorban tud hallgatni, mely emezt akarata ellenére is kényszeríti, hogy megszólítsa. Nem volt nehéz eltalálnom, hogy tegnap este fejtegetett nézeteim okozták ezt a fordulatot, mert negyedóra múlva megtudtam, hogy ismeretlenem orosz leány, további félóra alatt pedig megismerkedtem a nézeteivel, melyek eltökélt nihilistának bizonyították őt.

Őszintén megvallotta, hogy itt Franciaországban rettentően magányosnak érzi magát s hogy asztali szomszédjának, ki okvetlenül lelki rokona, tegnapi hitvallása úgy felüdítette, mint rekkenő nyári hőségben a hűs ital.

Én valósággal megszegyenültnék éreztem magamat, mert borgőzös nihilizmusom a könnyű »Fleury« hatásával egyetemben elpárolgott volt. De hát úgy annak a piros száznak, azoknak a kékes-szürke szemeknek, mint annak a sápadt, beteg kaméliára emlékeztető arcznak, meg annak a kedves oroszos francia kiejtésnek a kedvéért szívesen lettem volna én akár lutheránus, sőt mohamedánus is — még pedig csupán azért, hogy kitudjam, mi láppanghat mindeme jelenségek mögött. Erre azonban nem volt szükség, hiszen csak azt kívánták tőlem, hogy semmiben se higgyek — ami sokkal kényelmesebb.

Nagy gondom volt hát reá, hogy továbbra is az elkeseredett tagadó szerepét játszom, s igen jól emlékszem rá, hogy még aznap az olvasóteremben három-négyféle folyóiratot vettem a kezembe, a mikből forradalmi eszmék dögében igen tisztességes jártasságot sajátítottam el. Betanultam Herzen Sándor műveinek az összes czimeit és kellően magamba szedtem a Bakunin életrajzát. Másnap és a következő napokon mint tökéletes színész folytattam a komédiát.

Az vesse rám az első követ, ki soha életében nem felelt »amen«-nel egy nőnek minden kérdésére, csak hogy még egyszer hallhassa azt az »ugyebár?«-t, melyet nyájas, félig-meddig gyöngéd mosoly kísér.

Olyan embert, aki kevéssé lett volna naiv, mint én, meglepett volna a szabadosságnak és szigorinak az a sajátságos vegyülete, mely ebben a leányban nyilvánult.

Zsófia — valóban így hívták-e? — két év óta lakott már Párisban. Orvostani hallgató volt itt.... Miért nem lakott otthon? Voltak-e szülei, volt-e vagyona? Sohasem tudtam meg tőle egyebet, mint amit alkalmam volt látni. Utóbb aztán megvallotta, hogy vissza szándékozik térni Oroszországba, hogy a Párisban szerzett tudományt otthon a falujában gyakorlatilag akarja érvényesíteni, hogy terjesztője lehessen a parasztok közt a művelt-európai eszméknek.

Olyan érinthetetlenül tiszta erkölcsű volt, mint az édesanyja őrizete alatt álló fiatal leányka.

Az ellentét e misztikus erkölcsi tisztaság és ama theóriák között, melyeket fürge elméje kieszelt, reám, a fatalista bölcselőre nézve, ki mindig erősen meg voltam győződve a szellemnek a szívvel, a tudásnak az érzéssel való mélyértelmű összefüggéséről, kiapadhatatlan forrása volt az elmélkedésnek.

Annak a butorozott szobának, a melyben lakott s a melybe mindjárt ismeretségünk első napján bebozsátást nyertem, az ablaka egy fogadó udvarára nyílt a Rue de la Sorbonneban. Azok a fiatal emberek, akik ebben a házban laktak, legkevésbé sem átalítottak benne »szerelemben, erényben és mélabúban gazdag életet« élni, miként Renan valahol szeretetreméltó jóakarattal jellemzi a görög Olympus merész kicsapongásait.

Legyen elég annyit mondanom, hogy a lépcsőház csakugy hemzsegett a természetellenesen sárga chignonokat, szurtos uszályokat viselő fekete-karikás szemű lényektől, kiknek a lelkei a párizsi élet fertőibe fulladtak vala....

A régi festmények amaz arkangyalaihoz hasonlóan, kik dögvészes kórházakon járnak végig, járt föl s alá azon a lépcsőn Zsófia is, anélkül, hogy mocsok esett volna rajta.

Tanulás, levelezés, előadások hallgatása, ebben teltek napjai; s e mellett a hit — mert néma, szenvedélyes fanatizmusát is csak hitnek kell nevezni, — sajátos dicsfényével övezte sápatag fejét. Sőt e minden kétséget kizáró erkölcsi romlottság közepett bizonyos tiszteletet erőszakolt ki magának, mely minden bizalmaskodást kizárt. Hűvös tartózkodás a legbiztosabb bástya. Az övé tökéletes volt.

Szerelmes voltam-e bele? Hazudnom kellene, ha igennel akarnék felelni, de ép oly valótlan lenne, ha azt akarnám állítani, hogy közönyös maradt előttem. A kíváncsiság, mely bennem támadt volt, szenvedélylyé erősödött s végre egészen boldogtalanná tett; bizonytalan érzelmek, kivált ha nőre vonatkoznak, mindig ilyenféle állapotot teremtenek. Én a Zsófiával elcsevegett időt a lélektan rovására irtam — és ez részben igaz is volt, de fájdalom, csakis részben!

Elhanyagoltam miatta egy megkezdett regényemet s azt a tervemet, hogy éjjel fogok dolgozni. Három óra-kor reggel keltem föl, hogy hosszú árkusokat feketítsek be rajongó ömledézésekkel. Minden törekvésem arra irányult, hogy Zsófiának színházi jegyeket szerezzek, ki-kiránduljak vele falura, új könyveket vegyek neki, egy-egy támlásszéket, a melyet kívánt, egy-egy kis festményt. Ő pedig mindezeket a figyelmességeket egy semmi nemhez nem tartozó arkangyal őszinte, nyílt tekintetével fogadta, és sohasem sikerült behatolnom abba a fagyos aetherbe, a melyben élt s a mely egy reánk nézve teljesen idegen légkör volt. Rejtelmes leány, ki szerelemről, anyaságról, halálról tudományos világossággal beszélt és kinek soha férfi még csak a kezét sem merte megcsókolni!.

És így azon a mosolygó tavaszi reggelen, amint végig ballagtam a Quartier Latineon, a jókedvű diákok és vidám leányok bolondos életkedvének láttára mély bánatosság vett rajtam erőt. Akaratlanul vissza kellett gondolnom arra a leányra, a kivel annak idején annyi estét töltöttem abban a kis teremben, arra a társnőmre, aki egyszer csak eltávozott és soha többé vissza nem jött. Egy szép reggel eltűnt a fogadóból. Czimet nem hagyott, és hirt sem adott magáról soha. És valahányszor azóta valami Oroszországban fölfedezett összeesküvésről vagy politikai kivégzésről olvastam, a szívem mindig elfacsarodott.

Hervadt rózsa.

A lányka ablakában —
Nyílt a rózsató;
Virági közt bizonynal
A legszebb rózsa ő.

Naponta arra jártam,
Hogy láthassam — talán
Nyílt-e újabb rózsa
A lányka ablakán.

A rózsató virágzott
S a kis lány rendesen
Mosoly kíséretében —
Nyujtott egyet nekem.

S egyszer hiába vártam
Ajándékára én:
A rózsá elvirágzott
S ő férjhez ment szegény!

Felszeghy Dezső.

Saison.

I. A bálkirálynő.

(Levél a hugocskámhoz.)

Tehát az én hugocskám haragszik, komolyan haragszik. Ma, tegnap, harmadik napja már egyetlen egy tekintetére sem méltatott. Tudom, hogy nagyon el vagy foglaltva mostanában s nem szentelhetsz öt percet arra, hogy meghallgass. Járod a Kalvária-utat Árvaitól Monaszterlyig és vissza, iparkodol megoldani a surah, vagy gaze, az à la direkteire, vagy à la duchesse öltözék hamleti problémáját, hosszú és ismételt tanácskozásokat folytat a tükröddel (ezzel az egyetlen barátoddal, aki őszintén bókol neked), Bazár-okba és Moniteur du mode-ekbe temetkezel, mint a szenvedélyes tudós poros foliánsaiba, este pedig a gavallérjaidat fogadod, vagy jour-okba mégysz. Leirom hát, amit elmondani szerettem volna. Akad talán majd egy üres, unalmas órád, ha előbb nem, a bőjt csendes napjaiban, mikor reá szánod szép fejecskéd az én irka-firkám elolvasására.

Tehát a jurista-bálon történt, gondolom a keringő kezdetén. A te öreg bácsid szerényen feléd közeledett, hogy egy fordulóra felkérjen. Te felvetted hajporos fejedet, reszketett minden ideged s kebled úgy hullámozott, mint a haragos tenger-tükör. Büszkén, diadalmasan végig néztél rajtam s mint egy souverain fejedelem, majesztetikus kézmozdulattal mutattál a téged környező frakkos lovagok phallanxára. Olyan csábító, szenvedélyes tűz lobogott szemedben, amilyen a démonéban éghetett, mikor az Urat az egész világ felajánlásával megkísérlette.

— A tizennegyediket, ha úgy tetszik!

Csak két szót feleltem rá; de jól emlékezem, sem keserűség, sem gúny nem nyilatkozott azokban, legfeljebb egy kis szomorúság.

— Szegény leány!

Ez a két szó az én összes bűnöm, ugy-e bár Blankus?... Itt áll előttem tavalyi arcképed, mikor a zárdából kijöttél. Kissé kinőtt skót kockás ruhádban, vízzel simára tapasztott hajjal. Nyakadban a Máriás amulettel mosolyogsz reám a peluche-keretből, azzal a bájos mosolylyal, amelyben a pajkos gyermek kíváncsisága már a hajadon ártatlan kacérságával egyesül. Ezt a képet kérdezem én, vajjon érdemes volt-e azért a két szóért megharagudni. Az én hajdani Údvöském bizonyára nem-mel felelné, hanem a mai körülrajongott bálkirálynő néma marad.

Hja, sok minden megváltozott tavaly óta. A fekete bogárból ragyogó pillangó lett és messze odahagyta a szürke, szerény gubót, amelyből kirepült. A kis Blanche lelke igazi carte blanche volt, mikor a jó Sacre Coeur nénikék a világba bocsátották, de ma már sok mindenféle van felírva arra a fehér lapra kusza, zavaros betűkkel, amelyeket nehéz lesz onnan letörölni. Jólelkű, de kissé nagyralátó anyád (melyik anya nem elfogult gyermekével szemben!...) felküldött a fővárosba, hogy a remek festmény megfelelő keretet kapjon, de arra aligha számított, hogy az új keretben maga a kép fog megváltozni. Emlékeze-e még reá, mikor a kis megye-székvárosban a rozzant parketten, petroleum-lámpák fényében az első bálon megjelentél? Egyszerű fehér moll-ruhában valóságos czukorbaba voltál, amelyet most emeltek le a tortáról. Arcodon a fiatalság, üdeség, tisztaság az a zománca, amelyet semmiféle Eau de Beauté vagy Savon d'Ixora nem tud visszavarázsolni oda. Hajadban ibolyák voltak, az én szerény páрмаi ibolyáim. Ma szolitaireket hordasz, talán mert tudod, hogy a fény a pillangókat magához csalja. De elfeleded, hogy ezek a báltermi pil-

langók más természetűek, mint a levegő kéjencz gavallérjai. Addig lopkodnak egy-egy atomot a körülrepdesett fényből, míg az kialszik, ők pedig sértetlenül tovaszállnak, rendesen egy másik, tartósabb fényű solitairhez. S ha mégis elégnek valahol, nem oly leány szokott az lenni, aki valamennyiüket meghódítani akarta, hanem aki azt kívánta, hogy őt hódítsa meg egy....

Ma tetőtől talpig selyemben jársz és egész vég csipkét hordasz magadon, amelyből a legkevesebbet látja csak a kíváncsi szem. A régi moll-ruhácskákat függönyökké degradálták a cselédszobákba. Ugy látszik, egészen elfeledted a te kedvencz Marlittod mondását, akinek csodálatos temperamentumu hősnőit annyiszor megsirattad: »A molyok is a legdrágább selymeket szeretik.«

Ma körülrajong a fővárosi fiatalság ugynevezett crémje s elprodukálja előtted a modern flirtelés teljes skáláját. Ha látom, hogy majd felfalnak telhetetlen, torokos pillantásaikkal s szinte csettentik a nyelvüket, mint az éhes gourmand a ritka saison-csemege láttára, bizony az ó-testamentomi Sámson számárcsontját kívánom a kezembe, nem kétlem, hogy kisebb eredményt érnek el vele ezen a reczés inges, fehér gardénis, vadgalamb-szin keztyűs egyenruhájú tucatzatemberekből alkotott filiszteus hadon.

Nem te vagy az első bálkirálynő, akit ismertem, de a biográfiája valamennyinek egyforma. Birják egy-két évig, míg maguk meg nem unják; vagy reájok nem unnak, akkor fáradtan, ernyedt idegekkel kidőlnek. Egykettő férjhez megy közülök, a legtöbb odahaza marad, ki daczból, fásultságból, ki kényszerűségből. S az örökké mosolygó leányokból szomorú asszonyok válnak. A sok fénynek kitett szem mindent setéten lát, a kiszáradt ajkak nem érzik a csók édességét, a kifáradt karok nem tudnak ölelni és az üres szív nem tud szeretni.

Mikor úgy, a bálj után, egy csendes órában magadra maradsz gondolataiddal, az a sok hervadt virág, amelylyel tisztelőid elhalmoznak s mely egy éj alatt megszárad, elporlik, nem beszél neked ilyesmiről? Vagy ha reánézel párizsi modell-ruhára, a melynek illuziójáró minden tourban lepergett egy-egy aranyos csillag s regl gelre a kétszáz forintos műremek tépett rongygyá lett, nem érzed magadban, mintha a te lelkedből is el-eltűnédeznek egy-egy régi fénypont? Vajjon mi marad meg az egykori fényességből?...

Lásd, volt nekünk annak idején egy kedves kis kocsmánk, vörös abroszos asztalokkal, pakfong evőeszközökkel és egy vén süket pinczérral. Egyszer a tulajdonos megváltoztatott mindent benne. Villanyvilágítást hozott be, aranyos tapétákkal borította be a falakat s frakkos pinczéreket alkalmazott. És ime a fényes cifra tereméből egymásután maradoztak ki a régi stammgastok. Te is — rövid ruhádat levette — elhántál mindent magadtól, ami a gyermekkorra emlékeztet. Karton szoknyácskádat, máriás amulettedet és minket, régi barátaidat. De én félek, nagyon félek, hogy egyszerre csak azon veszed észre magadat, hogy ez az új, ragyogó világ nagyon sivár, nagyon üres.

Lásd, ezért mondtam én a minap: Szegény leány!

Te végignéztél, megingattad daczos fejedet, megvetően mosolyogtál és a következő perczben tovarepültél egy vékony dongájú athléta karján.

Az én szemem meg valahogyan a terem tulsó oldalára tévedt, ahol a te egykori barátnőd a tiszteletes urék Katiczája ült, akit bizonyosan észre sem vettél, hiszen sem selyem ruhája, sem solitairjei, sem udvara nem volt. Csak egy kis hirtelenszöke számtiszt álldogált mellette reczés ing, gardénia és vadgalamb-szin keztyű nélkül. De mikor azt a bensőségteljes, meleg tekintetet láttam, amelyet ez a két szerető lélek egymással váltott

megint csak azt suttogtam magamban, feléd fordulva, szépséges bákirálynő:

— Szegény leány!...

Nagyon elkomorodtam s ott hagytam az egész mulatságot. Mikor a kocsi végigrobogott velem a havas, néptelen utcákon, Theofil Gauthier egy mondása jutott az eszembe: »A pasák a tigriseket szeretik, én a macskákat szeretem. A macskák a szegény emberek tigrisei.«

Én is szegény ember vagyok, mint a Katicza szám-tisztje s én is jobban szeretem az egyszerű, doromboló házi-ciczát a fényes bőrű, csillagos szemű, felséges természetű király-tigrisnél. A tigris egy kényúr szeszélyének tárgya, amelyet elpusztít, ha alkalmatlanná kezd válni, a cicza egy kis család mindenkitől megbecsült, dédelgett kedvence.

Hát te nem akarsz inkább a mi cziczánk lenni, kis Blankus?... erre felelj a te öreg bátyádnak

Kálmánnak.

II. Az elefánt.

(Adalékok a szalon természetrajzához.)

Úgy-e alig gondolná az ember, hogy a szalonnak is meg van a maga természetrajza s hogy szalonjainkban legtöbbször egész kis menaszéria van együtt? Pedig hát nem látunk-e fölösszámú majmokat giegerlinkben, kedves libuskákat kisasszonyainkban? Nincsenek-e egy- (vagy több) szarvú férjek? vén bagoly garde des dames-ok? pompás lyonok? nincsenek-e betanított szajkók? nagyképu és füllu szamarak? s végre nem a legismertebb és legkedvesebb szalonállat-e az elefánt, melyről éppen beszélni akarok? — Igen, mert szalontermészetrajzi tanulmányom az elefántról fog szólni, erről a kedves, nélkülözhetlen, jóságos fajáról a szalonállatoknak, melyet sokan kicsinylően, sokan olyan balul ítélnék meg, — talán mert csak felületesen ismerik.

Mint a természetrajzi, úgy a szalonelefánt is ösidöktől fogva a legszelidebb, legtürelmesebb, legjóságosabb állatnak van méltán elismerve a nap alatt, de míg az ázsiai vagy afrikai elefántra senki sem merné ráfogni, hogy azért okvetlenül bárgyu és nevetséges is, addig a szegény szalonelefántokkal ez igen gyakran megtörténik.

Ez pedig azért van, mert az emberek általában nem tudnak distinguálni, pedig itt distinguálni kell; mert kétféle szalonelefántot ismerünk, az önkéntes és az önkéntelen elefántot.

Az önkéntes elefánt szerepének magaslatán áll, öntudatosan tölti be azt, tehát éppen nem nevetséges, — a másik, az bizony olykor eshetik e hibába, de ez attól függ, ki milyen szemmel nézi és bírálja, — azok kiknek önkéntelenül elefántoskodik bizonyára inkább kedvesnek fogják találni.

De hát tulajdonképen mit is tesz elefántoskodni?

Elefántoskodni annyit tesz, mint harmadiknak lenni ott, hol a harmadik egészen felesleges és mégis szükséges.

Elefántoskodni annyit tesz, mint garde des dames-nak lenni a garde des dames-ok ellenében.

Elefántoskodni annyit tesz, mint nézni és nem látni itt, nem nézni és mégis mindent látni amott, — szóval éberen vaknak és süketnek lenni — a mi éppen nem könnyű dolog.

De hát egészben véve sem könnyű ez a szerep, mert kérem, annyi okosságot, óvatosságot, diszkrecziót, annyi diplomaciát ügyességet kívánnak manapság már egy szegény elefánttól, hogy Isten bizony elég lenne akár egy igazi diplomatának még valami el nem ismert Balkán-államban is, pedig az elefántok még eddig tudtommal nem járnak a keleti akadémiára.

S még hozzá a lehető legháládatlanabb szerep az elefántoskodás, mert ha rosszul sikerül a dolog, akkor első sorban az

elefánt tartsa a hátát, ha ellenben jól sikerül, akkor meg kell elégednie azzal a jutalommal és elégtétellel, a mit mások boldogsága okoz a nemes kebleknek.

Tehát nemes kebel, önzetlen szív, diplomatikus ügyesség, diszkreczió azok a tulajdonok, melyek az elefántot 'qualifikálják' — az elefántot, ki — s ezt mindennek felett ki kell jelentenem — soha sem Galeotto.

Persze lényeges a különbség, ha valaki önkéntelenül, öntudatlanul, vagy ha szabad akaratjából öntudatosan teljesíti e diszkreczió kötelességeit. Az önkéntes, öntudatos elefánt mindenestre precízebben fog megfelelni, de sokan vannak, kik határozottan előnyt adnak felettük az öntudatlan elefántoknak, már azért is, mert azokon egyszersmind mulatni is lehet s nines az ember nekik lekötelve. — Az ilyen elefántokkal gyakran meg-esik, hogy éppen ők tartják elefántjuknak azt, a kinek elefántoskodnak, ellenben az is előfordult már a világtörténelemben, hogy az elefántról sült ki, hogy tulajdonkép nem is ő az elefánt, hanem az akinek elefántoskodnia kellett volna.

Ezek persze aztán nagyon mulatságos epizodtörténetek egy-egy szerelmi regényben, de kivételek lévén, nem tartoznak szorosan az elefánt jellemzéséhez.

Elefánt lehet bárki, de arra, hogy valaki jó elefánt legyen — születni kell.

Általában a hölgyeket tartják az ügyesebb, az urakat a megbízhatóbb elefántoknak, — ha aztán egy hölgyben, vagy úrban az ügyesség és megbízhatóság egyaránt megvan, akkor előáll az ideális — a született elefánt.

Ilyen született elefánt első pillanatra ki- és megismeri embereit, látja mennyire vannak, s megérdemlik-e elefánti szolgálatait, — ha aztán jó szíve és meggyőződése igent mond neki, mennyi finesszel, mennyi okossággal, mennyi eleganciával siet a szegény szerelmesek segítségére!

Ne tessék mosolyogni, igen is mindent lehet eleganciával tenni, még az elefántoskodást is.

Például a Jóska gyerek nagy zajjal fut a pitarba Böskéhez, kit éppen a rekt'ramék Gyurkája mulattat s kiáltja nekik: »Vigyázzatok jön az öreg, aztán tudom Isten közétek csap« — míg Jozefine ő nagysága előkelő non chalence-szal lebben a kis szalonba, hol bizalmasan suttognak Elise és György, s egész közönyösen mondja: »Csevegjünk kissé hármásban addig is, míg négyesben diskurálhatunk, ha a mamád bejön« — senki sem jön zavarba, mintha egész természetes lenne a dolog, a mama is bejöhethet, — nos ezt nevezem eleganciának az elefántoskodásban. Egy ügyes elefánt mindig úgy adja, mintha csak véletlenségből önkéntelenül teljesitené megbecsülhetlen szolgálatait s ezzel elkerüli azt a gont, mely esetleg közte és az érdekelt felek közt lehetne.

De hát pusztán nemes szív, érdeknélküli humanitás vezérli-e az elefántokat — mint az önkéntes mentőket?

Nos, az igazat megvallva, nem éppen mindig, mert mehet az elefántoskodás esetleg kölcsönbe is: ma nekem, holnap neked, s aztán, mint már említettem, egy része az elefántoknak tudtán kívül működik s így azt pusztán saját vaksága vezérli, de legtöbbször mégis csak érdek nélküli nemes jóakaratból segítenek a szenvedő emberiségen, mert az elefántok mindig idealisták, s legfőbb céljuk, boldogságot teremteni maguk körül, s csakugyan több boldogságot is köszönhet nekik a világ, mint bármi más emberiség boldogító intézménynek, — ha ugyan vannak ilyenek. Miután pedig boldogítani leginkább az kíván és tud, ki maga is boldog, a legtöbb és legbuzgóbb elefánt a boldog fiatal házások, különösen fiatal asszonyok sorából kerül ki, kik boldogságukban türelmetlenül kívánják, hogy mások is oly boldogok legyenek mint ők.

S e nemes törekvésükben mennyiszor kell mindenféle keletlenlétséget túrniók!

Nem is említve, hogy akárhányszor együtt remegnek, búsulnak, töprengnek protegéikkal, ki vannak még téve a gunyolódók bosszantásainak, kik legtöbbször elmés célzattal egy-egy kiló rizskását küldenek nekik ajándékba — egy régi viccz, mely mindig új marad, vagy legalább is feljuttatik. De egy telivér elefántot ilyenféle el nem riaszt, au contraire csak buzdit, általában az elefántok ragaszkodnak hivatásukhoz egész passzióval töltik be azt, sőt akadnak olyan kurazsirt elefántok is, kik boldogtalanok, ha nincs kinek elefántoskodniok s szinte sajnálják, ha pártfogoltjaik bejutottak már a házasság boldog (?) révébe s ők egy ideig legalább mandátum (mondjuk így, mert actualis) nélkül maradtak.

Mondanom se kell, hogy ezek az kurazsirt elefántok legtöbbször asszonyok, minthogy általában több elefánt kerül ki a hölgyek, mint az urak sorából, hanem megemlítésre méltó jelenség az is, hogy hölgyek soha sem elefántoskodnak önkéntelenül — ennél már több bennük az éleslátás.

Egyedül a rövid ruhás bakfissel eshetik meg a sottise, hogy észre nem véve, hányat ütött az óra, elefántoskodik nagyobb nővéreinek, esetleg azt képzelve, hogy Elemér vagy Aladár neki teszi a szépet, — de ő is hamar rá jön tévedésére s rengeteg árulkodásokkal bosszulja meg magát.

Ez az elefánt bosszúja, s az egyetlen kivételes eset, mikor jött helyett galibát csinál.

Mindebből pedig tisztán látszik, hogy mint a természetrajzi elefánt megszeliidítve a legtanulékonyabb, leghasznosabb háziállat, úgy a szalonelefánt minden külön szeliidítés nélkül is egyedüli hasznos tagja a szalon-ménageriának, s így méltán megérdemli mindenki rokonszenvét és nagyrabecsülését.

És ezt annál inkább higgyék el nekem, mert ugyan önök közül is, ki nem volt, vagy lehet még elefánt, s kinek nem volt, vagy lesz még valaha szüksége elefántra?!

Mariska.

INNEN-ONNAN.

✧ **Az egyetlen aktuálítás.** Semmi egyéb nem létezik most Magyarországra nézve, — csak választás. Szilágyi ur, az igazságügyek nagyvezető minisztere, kinek agyában a téli választás grotesque gondolata megfogant, aligha el nem számította magát. Az új parlament összealkotása nem fog kinevezésszerű nyugalommal menni. Sőt, — a választódsi játéknak új ingert ad az a veszedelem, ami így tél derekán vele jár. Hiszen ismeretes a talpig magyarban járó honfiu büszke sóhaja, kinek lábikráját a magyar csizma átkozottul szorította: »Hazám, hazám! mit szenvedek én teérted.« Akiknek keze, lába, füle lefagy most a kortézia, vagy a választási aktus alatt, — szint ilyen büszkén fog sóhajtozni. Csak az a kérdés még, hogy valami bolond nagy hófúvatok nem-e épen a politikai kritikus napokat teszik-e majd Falbi értelemben is kritikusokká. Megeshetik, hogy egyik-másik választási centrumba a választási elnök és a bizottság sem jut be a kitűzött napon. Quid tunc? És hátha itt, vagy amott a jelöltet akasztja meg s borítja be a hófúvás? És hátha épen kormánypárti jelölt, vagy pláne egyuttal jockey-klubi tag lesz az illető? — Mindezek olyan játékesélyek, melyeken a szerencse vagy igazi játékos nyelven: a »disznó« — viheti csak baj nélkül át a nagy párt-parthie kieszelőjét. Még eddig ilyen hazard játékot Magyarországon nem játszottak. Az eddigi minden játékosok legjobbikaiknak, az öreg Tiszának minden legravasabb aktikájában is a jólelkűség és a kimélet erősen szembeötlő vonások voltak. A mai nagy játékos az öreg Tisza ügyességeit táblábirói

ügyességnek nézi s nem tűzi például maga elé. Pedig az öreg Tisza sokáig jól megélt azokkal. A mai játékkal is lehet tán kerületeket nyerni, — de bizonyosabb, hogy lehet sympathiákat veszteni.

* * *

✧ **A kegyelet.** A fiatal *Andrássy* Gyula grófot mindenki kedveli, aki csak látásból ismeri. Nagyon hasonlít a boldogult apjához, akit oly nagyon szerettünk s aki iránt örök hálát van kötelezve a haza. A kevés, magasabb rangú halandók, akiknek szerencsájuk van a fiatal grófot közelebről is ismerni, eléggé dicsérik őt. Azt mondják: jó és eszes mágán; nem olyan geniális és távolról sem olyan liberális, mint az apja volt, mindamellett fiatal nagyuraink közt a legkülömbek közé tartozik. — Most már kapják magukat a főváros VI. kerületének önértetes, demokratikus polgárai és fölléptetik képviselő-jelöltüknek a derék fiatal mágánst. Nem ismerik csak látásból, — ám ez nekik elég. Nem is sejtik, minő gondolkozásmódja és milyen érzületei vannak, — ám ezekre nem is kíváncsiak. Nem kutatják érdemeit, hanem azt mondják: van az apjának halhatatlan érdeme elég — és ez elég. Fölléptetik tehát *kegyeletből*. *Kegyelet!* Ez igen szép és nemes érzület. A katolikus egyház külön ünnepet szentelt ez érzületnek, — halottak napját. *Kegyeletből* koszorút viszünk elhunyt szeretteink sirjára. *Kegyeletből* ércszobrot emelünk néhai nagy gróf *Andrássy* Gyulának. *Kegyeletből* még ezenkívül is sok mindent megteszünk, — de még eddig *kegyeletből* képviselőt nem választottunk soha. S valóban hiába keresük a *kegyelet* szót az eddigelő megjelent politikai szótárakban. A *kegyelet*, mint politikai faktor, most érvényesül először, dicsőségére *Radocza* János és *Mendl* István uraknak, akik igen liberális és demokrata fővárosi polgárok s egyuttal a fiatal gróf *Andrássy*-uton végigrobogó szekerének buzgó toloi. Kérdés: hányadiziglen vélik ezek a demokraták a *kegyeletből* való képviselőválasztást kiterjesztendőnek. Csak első iziglen? Miért csak ennyire? Vagy, vagy! Logikájuk kérlelhetetlenül az összes leszármazókra utalja őket in infinitum. S így a jeles demokraták *kegyeletéből* szépen ott lesz egyszerre a világ, ahol volt 1789 előtt.

* * *

✧ **Sok eszsimó kevés főka.** Magyarországnak, törvényi értelmében, csak 477 népképviselőre van szüksége, — ámde nem mondunk sokat, ha 4770-re tesszük azok számát, akiknek mandátumra volna sürgősen szükségük. Sőt mernők állítani, hogy 47,700 körül vannak azok, akik legalább magukban elgondolják egyszer-másszor, hogy: »de biz' Isten föllépek, ha valami kis rés nyílik számomra valahol.« Ha most már azokat tekintjük, akik ilyen aktív képviselői hajlamokat nem táplálnak, mindazonáltal meg vannak győződve arról, hogy érdemesebbek volnának a mandátumra, mint azok, kik azt megkapják, akkor hátran tehetjük a mandátumra érdemesebbek számát 477,000 lélekre. Ezzel már körülbelül ki van merítve azok száma, akik a választásokban mint szavazók tényleg részt vesznek. Okvetlenül lesz azonban 4,770,000 ember *Szent István* birodalmában, aki az ország ügyeit saját véleménye szerint valahol és valamiképen parlamenttel, vagy anélkül bizonyára jobban intézné, mint ahogyan azokat a parlament és a parlament-gyártók ma intézik. És ebben a nagy számban még nincsenek benn az asszonyok! Ó, az asszonyok! Aki ma azok kebelébe pillant, az megláthatja, hogy nemcsak az a hiba, hogy annyi alig teljeskoru mágán főurat választunk be honatyának, nemcsak az, hogy ezenkívül sem épen a legjelesebb és legérdemesebb emberek nyerik, vagy veszik meg a többségek bizalmát, — hanem a főbaj az, hogy a 477 kerületből az asszonyoknak egy sem jut. Valóban nagy hibája is a parlamentárizmusnak, hogy annyi igényt támaszt és csak oly keveset elégít ki. Az elkecseregett kiszorultak légioi fognak néhány hét mulva bolyongani az utcákon. És bemennek az országházába csupán négyszázhetvenheten. A sok eszsimó közül csak ilyen kevésnek jut főka. Csoda-e a rengeteg kereslet mellett, hogy a főka ára annyira felszökik?

* * * **Túllícizált terület.** A mathézis egyike azon tudományoknak, mely az élet akármily fordulatában jóhasznára válik annak, aki kellő időben gyakorolni tudja. A választási mozgalmak alatt tehát kétszeres hasznára válik oly jelöltnek, ki a voksokat azon az immár nem szokatlan úton szerzi, hogy bizonyos számú szavazatokért bizonyos számú forintokat ad. Igen ám, de az ellenjelölt sem esett a feje lágyára, és tudja ő is, mi hatása van a festett papírnak; meg is előzte őt, a mennyiben minden választónak hét forintot adott a szavazatáért. Mit tegyen hát most? Annyi pénz fölött nem rendelkezik, mint amaz, legfeljebb 3 forintot adhat egy szavazatért; de mégis kell, hogy többet adjon, mert különben megbukik. Elküldi hát korteseit azon meghagyással, hogy minden választó a másik jelölttől kapott 7 forintját elcserélheti nála egy tizes bankóra, ha rászavaz. Vajon melyik választó nem csinálta volna meg a cserét. Így ő tíz forintot adott szavazatáért, mégis 3 forintjába került. — Erre való a matematika. — Történt pedig ez az * * *-ig területben. Az eredményről majd számot adunk.

* * *

☆ **Elsikkadt Péter-fillérek.** A vatikáni szentséges agg lelki-fedelem nem szed adót s nem tart végrehajtókat. Az ő civilizációját önként fillérekbe rakja össze a keresztény világ hódoló szeretete. Rómából jö a hír, hogy ezzel a világi szennytől tiszta pénzzel is megesezt az, ami a hazai takarékpénztár egymilliókét-száz ezer profán forintjával, — hogy t. i. elsikkadt. Az elsikkadt Péter-filléreket is a gonosz moloch, a börze nyelte el, éppen, mint a takarékpénztári pénzeket. A takarékpénztárnak vaserélyű vezérigazgatója nagy vigasztalást fog ebből meríteni. Szinte halljuk önérzetes okoskodását: »Lám, a pápa csalhatatlan — és mégis meglopták; engem is megloptak; de mért ne lehetnék ennek daczára én is csalhatatlan?«

* * *

☆ **Megvan a bacillus!** Az influenza itt alkalmatlankodik s gyilkol az emberek között. Eddig csak a nevét és gonosz hatását ismertük, — most egyszerre két német professzor fölfedezte a bacillusát is. Ez igen szép és okos dolog, — ezentúl legalább tudni fogjuk, milyenek azok a parányi lényecskék, amelyek úgy elkínoznak bennünket. Persze még szebb és okosabb lett volna, ha azt fedezik valaha fel, hogy mivel kerüljük el a gonosz bajt. Mert ne legyünk optimisták: akik már ismeretlenül is betolakodtak hozzánk, azok mint ismerősök se hagyják abba látogatásaikat.

Színházi krónika.

— Január 15.

I.

Judic.

Lili, Mam'zelle Nitouche és *Niniche* alakjainak megteremtője, az Albert Millaud-darabok Vénusza (»La Vénus de Millaud«) más néven: »a Chic királynője« (ahogy egyik tisztelője elnevezte), egy szóval: Judic, a kedves, finom, utólérhetetlen Judic, megint ellátogatott hozzánk két estére, a mi bizony nagy öröm volt ebben a satnya színházi szezónban.

Ezuttal harmadszor (vagy tán már negyedszer) járt nálunk. S meglehet, nagyobb érdeklődéssel várták, de bizonyára kevesebb lelkesedéssel fogadták, mint mikor először volt itt.

Bizony rég ideje már, hogy először volt Pesten. Azóta sok víz lefolyt a Dunán, sok lilium-termet vált gömbölyűre, és sok molett asszonyka, aki azelőtt csak szépség-versenyekben vett részt, kezdett el versengeni a gyapju-zsákokkal. Különösen: sok nevezetesség mállott szét azóta, hódolva a mulandóság törvényének, így maga

a »Chic« is, mely akkor bálvány volt. Azóta már a »Chic« se chic többé.

Persze, az örök törvény nem kimélte meg ezt a »végtelenül« kedves művésznőt sem. Oh, a nevezetessége nem foszlott szét; ma sem emlékeztet azokra az illatszeres flacon-okra, melyekből a parfum régen elpárolgott. De haj, a termete, ez az egészségről kiabáló termet, mely habkönnyűnek soha se volt mondható s mindig vészes hajlandóságot mutatott a terjeszkedésre, ez a termet azóta tultette magát mindama határokon, melyeket a lehető legtürelmesebb esztetikai érzék egy női termetnek csak megengedhet. Azóta, fájdalom, a Judic művészi egyénisége odáig »fejlődött«, hogy az egykori Niniche ma már, ha egyáltalán lehet királynője valamely elvont fogalomnak, csak a jól tápláltság királynője lehet.

S még hozzá, a *Nebántsvirág* ama jelenete, melyben először jelenik meg előttünk, olyan természetű, hogy ezt a fogyatkozásnak teljességgel nem nevezhető, súlyos tulságosságot még inkább szembeszökővé teszi. Vagy egy tuczat lefátyolozott kolostori növendéket kell látnunk, akik egytől-egyig gyermek-leányok volnának, köztük Denise-zel, a Mamzell Nitouche-sal. Oh, istenem, milyen könnyű kitalálni, hogy melyik közülök a primadonna! Egy sereg czingár, vézna leány-alak, s köztük egy lefátyolozott hordó!

Világos, hogy ez próbára teszi még a leghatalmasabb illuziókat is. A »megjelenés« kivált azokra lehet sujtó, akik Judic-et ebben a formájában, vagy formátlan ságában látják legelőször.

Nem is csodálom, hogy akadtak, különösen a fiatalok közül (az ő impresszióikat az emlék még nem czukrozhatja meg) akiken annyira erőt vett a kiábrándulás kellemetlen érzete, hogy kínos meglepetésükben, a kolossalis termettől nem látták meg a légiesen finom művészetet, s ennek a művészetnek filigrán remekléseit.

Csak így magyarázhatom meg, hogy voltak, akik úgy találták, hogy Judic, amíg valami hatásos részlethez nem ér, kedvesen színez, de semmivel se jobban, mint ezer meg ezer középszerű színésznő, s hogy így Blaháné és Hegyi Aranka is magasan fölötte állanak.

Judic és hatásos részletek! Judicnél nincsenek is hatásos részletek. Művészetének kivételessége s rendkívüli hatásának egyik titka éppen abban áll, hogy ő a legjelentelenebb részletet is az »art de dire« legnagyobb tökéletességével adja elő, s viszont olyan helyeken, ahol mások »ki akarnak tenni magukért« ugyancsak a leg-egyszerűbb eszközöket használja, s ezekkel a legegyszerűbb eszközökkel, amelyekkel csak a kivételes művészek birtokában vannak, éri el azt a sikert, hogy (az ebben a genre-ban képzelhető) legnagyobb mű-élvezetet tudja nyújtani.

És még hozzá Blaháné, sőt Hegyi Aranka;

Blaháné bizonyára csodálatos, elragadó, a maga genre-jában felülmúlhatatlan s talán örökre megközelíthetetlen, rendkívüli nagy művészi egyéniség. A »genie« szó nem tulzás, ha róla emlegetjük; és készséggel elismerem, hogy Blahánében a sokat emlegetett magyar génusz legkedvesebb, legpompásabb, legelbűvölőbb formáját öltötte magára. Blaháné a népszínművekben oly nagy, mint előadó művész csak lehet; olyan nagy, mint lehetett Garrick vagy Talma. De amint egy aranyműves értékéből nem von le semmit, ha nem tud fátyolt szőni, úgy (azt hiszem, nem követek el sértést a nagy művésznő méltó dicsősége ellen, ha leirom, amit mindenki tud) Blaháné nem játszsza jobban az »operette-et és a vaudeville-t, mint játszaná Szacsvey ur, ha ezen a téren is megpróbálkoznék. Ami pedig Hegyi Arankát illeti, őt egy napon emlegetni Judic-vel, ez olyan csúfolódás, amit

é szimpatikus, kedves színész nő teljességgel nem érdemelt meg.

Vagy annyira megváltozott volna Judic, hogy már ez a hasonlítás is lehetséges? Vannak nagyságok, akik jóval túlélnek a dicsőségüket. Ezekről aztán mindenki udvariasan kerülgeti a leplezhetetlen igazságot, hogy már csak romjai maguknak, amit különben az egész világ lát vagy kitalál. Judic is ezek közé süllyedt volna? Szó sincs róla. Ha a francia nyelvben való járatosság kissé elterjedtebb volna nálunk, mint a milyen, azt hiszem, e felől nem lehetne kétség. Pedig, hogyha egy tudóst lehetséges is appretiálni nyelvének alaposabb ismerete nélkül is, egy költőt vagy egy színészt soha. Ezt minálunk nem hiszik.

Igen, Judic egy II-ik Wiltnévé lett; elefánt, akiben valami dalos madár rejtőzik. De arról szó sincs, hogy: csak elefánt, akiben már meghalt az énekes madár. A pacsipta nem veszett ki belőle, s ha a hangja talán vesztett is valamit, még mindig a régi hangján szól. De kiváltképpen nem veszett ki Judicból az, ami a legértékesebb volt benne, a nagy színész nő. Ma is utólérhetetlen beszélő az operette nyelvén, melyben a legnagyobb művészet az, a melyik a legborsosabb dolgokat a lehető legpoétikusabb naivsággal tudja előadni. Ma is egyetlen, ma is páratlan a finoman pajzánnak és a szemérmesnek mesteri összeegyeztetésében. Denique, nem romjai voltak itt Judicnek, hanem ő maga; az, akiről megírták, hogy a fügefalevélből legyezött, s a legyezőből fügefalevelet tud csinálni.

Z.

II.

Madame Judic a kulisszák mögött.

Feltettem magamban, hogy a két Judic-estén át be sem teszem a lábamat a népszínház nézőterére, sem a »Nitouche«, de még a »Chansonnettes«-ek kedvéért sem. A világhírű »Chansonnettes«-kért!

Nem azért, mintha különczködő hajlamaim lennének s épen akkor nem akarok Judic-lázban és influenzában szenvedni, mikor egész Budapest — háromszoros helyáratat és verejtéket izzad e két járványszerű bajnak miatta; sem pedig azért, mert attól tartottam, hogy egy mélabús remniszcenciám zavarna meg a felemelt helyáratat daczára is a szorongásig telt nézőtérén: az, hogy három évvel ezelőtt a boldogtalan emlékezetű gyapju-utcai német színházban láttam Madame Judic-ot a »Nitouche«-ban, holott a nézőtérén alig lézengtünk többen, mint százan.

Nem! Ezuttal sem maliczia, sem az idegen művészetnek a hazai fölött való mértéktelen felkarolása miatt érzett kétségbeesés nem vezetett, hanem az az okos ötlet, hogy míg »tout Budapest« a nézőtérén rajong Madame Judic-ért, (vagy legalább úgy tesz, mintha rajongana!) én egy igazi színházi gourmand raffineriájával, egy egészen exquisit műélvezetben fogom részesíteni »A Hét« olvasóközönségét, mikor e két estén át megfigyelem Madame Judic-ot a — kulisszák mögött.

*

Milyen Madame Judic a színpalak közt az előadás alatt?

Kezdjük az öltözködésnél. Garderobiereje, a kit Párizsból hozott magával s aki körutjaiban mindig kíséri, a következő felvilágosítással szolgált nekem. (Tudni való dolog, hogy a színházi öltöztetőnők, a megvásárolhatatlan lelkek, születtek az indiscretiára).

— Madame — mondta a jó lélek — a legpontosabban tudja, hogy hány perc kell neki a vetkőzésre és öltözködésre és egyetlenegy percczel sem jön korábban, vagy később az előadásra. Mihelyt belép az öltözőbe, ledobja kalapját és azzal a nyugodt biztonsággal fog hozzá az öltözködéshez, hogy nem fog

megkésni. Kérem, ez nagyon fontos. A legtöbb színész nő idegeskedik, tép, szakít, zúz, tör mialatt öltözködik s folyton az ajtó felé pislant és százszor is megkérdi: »nem késünk-e le?« ... Madame Judic is, mint minden színész nő, természetesen a festésen kezd. Ez veszi igénybe a legtöbb időt, mert... Mon dieu, különösen utóbbi időben nagyon hamar kiürülnek a festékes tégelyeink... Anyámtól hallottam, aki öltöztetőnő volt a Bouffes Parisiennél, ahol Madame pályáját kezdte, hogy akkor az összes színész nő közt Madame-nak kellett a legkevesebb festék: csupa rózsaszín volt az arcza természetétől... A festék után a legfontosabb szerepet játszik Madame-nál a fűző. Mon dieu, a fűző! Ezzel meg nekem van a legnagyobb bajom és — diszkreció alatt megmondom önnek, uram, — minden erőlködésem daczára most épen 88 centiméternél vagyunk. És ez a szám nemhogy fogyna, de nő... Madame nagyon emészt magát e miatt, de — hiába! Ha a festésen és a fűzőn túl vagyunk, a többi semmi, vagy legalább annyira, mint semmi. Madame Judic azok közé a nagyon ritka színész nők közé tartozik, akik keveset törődnek színpadi öltözködésekkel: azt hiszem a legkisebb kardaloknak is többebb törődik a toalette-jével. Arra azonban nagyon ügyel, hogy minél — kevesebbe kerüljön.

— Nem lenne hajlandó még egy kis indiszkrécióra? — kérdeztem egy diszkrét mosollyal.

— Oh, uram, biztosítom, semmi sincs: Madame nem kap sem rózsaszín, sem másszínű, illatos levélkéket s ha néha-néha egy-egy csokor érkezik, ennek virágaiban bizonyára egy tizenöt vagy husz éves barátság illatozik... Ha érdekli még, elmondhatom, hogy Madame minden felvonás előtt, mielőtt kimenne a színpadra, egy pohárka pezsgőt hörpint ki: ez felizgatja a hangszálait és hangja lágyabban cseng.

Madame Judic-nek a színpadhoz legközelebb eső 1-ső számú öltözőt adták, mely rendszeren a Hegyi Aranka öltözője. Meg kell jegyeznem, hogy a divák nyitott ajtó mellett szoktak öltözködni, hogy a színpadról adott csengetyű-jelt meghallhassák: a nyitott ajtóban egy kiterjesztett spanyolfal diszkrét szárnyai védik meg az öltözködő művésznőt az indiszkrét tekintetek elől.

Judic asszony ajtaja előtt egy roppant magas és széles spanyolfalat vettem észre, melyet nem ismertem.

— És ez a spanyolfal? — kérdeztem.

— Ez Madame öltözői requisitumaihoz tartozik, melyet mindenüvé magunkkal szoktunk vinni.

Megértettem....

*

Sok művésznőt megfigyeltem már az előadás folyama alatt a színpadon: Blaháné pajkos, jókedvű, kacagóskedvű; Hegyi Aranka merengő, hogy ne mondjam aggodalmaskodó; Pálmái ideges és izgatott, — de egyetlenegyre sem akadtam még, aki olyan flegmatikusan nyugodt lenne, mint Madame Judic.

A józan és okos kereskedő higgadt arczkifejezésével jár fel és alá a kulisszák mögött, a ki teszem azt, könyvei fölét hajolva számlálgatja mai nyereségét. Az izgalom legcsekélyebb jele sem vehető rajta észre s az a bájos mosoly, melylyel kilép a színpadra, rögtön lettünk ajkáról, mihelyt visszalép a kulisszák mögé.

Akár csak a kincseivel takarékoskodó tőzsér, aki azt mondja:

— Itt nem hajt semmit!

Ha jelenése következik, egy pár pillanattal előbb (mintha az óra csak a fejében járna.) odalép a jobb vagy a baloldali színpal mögé, a honnan ki kell lépnie és szemét a vászonajtó apró nyílásaira téve, várja a végsőt. Ha ez elhangzik, anélkül a pillanatnyi előkészület nélkül, melylyel még a leggyakorlatosabb színész nő is egész önkénytelenül még rántanak egyet öltözködéskor egy fodrán, vagy csipkén; vagy köhécseinek egyet, — kilép a színpadra és... (Lásd a napi sajtó kritikáit.)

*

Csupán egy jellemző vonást még.

A felvonások végein, mikor a függöny legördül és az ünnepezt művésznőknek szánt taps felzug a nézőtérre, ez a zaj úgy hangzik fel a színpadra, mint valami távoli mennydörgés.

És ez a zaj a legédesebb zene a művésznők fülei számára. Mohó szomijjal lesik a függöny leeste után: hangzik-e?

S ha felhangzik, szemei felragyognak és szíve erősebben kezd lüktetni.

Madame Judic a függöny legördülése után, nyugodtan áll, úgy várja a tapsot, a melynek — jönni kell. A taps ki is tör, két színpadi szolga hátrahuzza a függöny vásznát és Madame Judic egy mosolylyal lép ki a közönség elé, hogy meghajtsa magát.

A »Nitouche« második felvonása után, melyben a »Cadet et Babette« románczát énekli, valóságos tapsvihár tört ki. Madame Judic négyszer-ötször is kiment a lámpák elébe, de a taps még sem akart lecsillapodni.

Evva igazgató azt akarta, hogy hatodszor is kimenjen; — de Madame Judic azt mondá:

— Non, non, non! Je suis fatiguée!

... És nem törődve a tapsal, fáradt léptekkel hagyta el a színpadot. Ezt is megértettem!

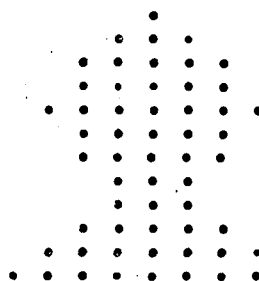
Nemo.

M. kir. opera. Az opera e heti eseménye a közel négy esztendeig pihentetett Ördög Róbert-nek föllevenítése. Meyerbeernek ezt a melódiáktól hemzsgő zeneművét kedden is ugyanazzal a lelki gyönyörűséggel hallgattuk, mint régebben, bár mesének izetlensége minden újabb alkalommal fokozottab mértékben bosszantja a nézőt. Ney és Maleczkyné kivételével a szerepek mind új kezekben voltak, csak a kar maradt a régi — nem nagy előnyre az előadásnak — mert négy esztendő alatt többet felejtett, mint a mennyit az új betanulás négy hete alatt felfrissített. Az új főszereplők közül előnyösen vált ki *Wasquez Molina* grófnő Alice szerepében, a ki megszokott művészi éneke mellett igen gondosan kidolgozott alakítással vivta ki a közönség tetszését. Signorini úr mint Ördög Róbert pazarul hajgálta magas hangjait és úgy vettük észre, mintha ének művészet dolgában egy kicsit haladt volna is. Ellenben játékaival, melyen az igyekezet szintén félreismerhetetlen, csak az a szegény ördög maradt, a ki volt eddigé. Megható óvációban részesült Maleczkyné, a ki hosszú idő után ma ismét a közönség elé lépett. Maleczkyné a legképzettebb primadonnák egyike, a ki hazánkban csak termett, hajlékonyan, ritka fegyelmélettel tud énekelni és hangfutamai oly simák, oly kristályosak, mintha elefántcsontból faragták volna ki. Meleg, szinte tüntető tapsok fogadták minden jelentősebb énekszámát (Izabella szerepét énekelte) és senki sem akarta észrevenni, hogy ez a kitünően preparált hang az idők folyamán fájdalom — sokat veszített erőben, érzében üdeségben. — Csütörtökön Nicolai *Windsori vig* nő-it adták majdnem teljesen üres ház előtt, nyilván Judicné föllépése következtében. Az eleven pajkos opera félig üres házban sem tévesztette hatását, különösen Neynek valóban művészi Falstaff-alakítása és Ábrányiné temperamentumos, kitünően ábrázolt *Fluthné*-ja következtében. *Bárdossy Ilona* kisasszony (Reich Anna) minden föllépése alkalmával nagyobb lámpalázt hoz magával, pedig elégszer tapasztalhatta, hogy a közönség szívesen hallgatja kellemes sopránját. Broulik, a lírikus, nem tud egy jókedvű előadás keretében elhelyezkedni; a *Windsori vig* nőkben is csak a spanyolcsizmás, hősi lépésekkel járkáló operaszerelmes, mint akár a troubadourban.

Új drámaírók. A nemzeti színház dramaturgi állását, melyet tudvalevőleg Csiky Gergely foglalt el, megszüntették. A dramaturg teendőit jövőben egy háromtagú drámaíró bizottság fogja ellátni. Ezt a bizottságot a nemzeti színháznál már kinevezték. Tagjai lesznek: *Ambrus Zoltán*, *Váradi Antal* és *Bartók Lajos*. A Csiky Gergely halála által megürült tanszékre a színháziskolában *Alexander Bernátot*, lapunk kitűnő munkatársát nevezték ki.

BÚVÓS REJTVÉNY.

Schweiger Tivadartól.

Beti az abc-ből.
Mezőgazdasági eszköz.
Egy ország.
Egy megye.
Ismert magyar költő.
Csinos női név.
Olasz költő.
Török méltóság.
Híres francia író.
Ismert opera.
Jules francia színműíró.
Kitűnő népszínmű.

A pontok helyébe az alakítandó szavak betűi akként helyezendők el, hogy a leghosszabb sor felülről lefelé olvasva egy kitűnő magyar színművész nevét adja.

A 2. számban közölt képtalány megfejtése:

Királyfogás.

Helyesen fejtették meg: Gajzágó Róza, Révész Eszti és Ilona, B. Kiss Evilla, Wilhelm Neustädter Berta, Breuner Samu, Stein Stefi, Steiner Ida, Riesz Aranka és Adél, Hirschl Ignátz, Türk Zsigmondné, Fischer Andor, Tauber Rezső, Kohn Riza, Stern Kamilla, Schwarcz Fanny, Grünberger Jzso, Fuchs Sarolta és Etelka, Schön Irma, Burger Regina, Mayer Adolfné, Szalkai Schwartz Margit, Schatz Jenő, Berger Anna, Weisz Lipótné, Bleyer Hermin, Halasi Irén, Sövári Jolán, Boros Anna, Hegyessy Erzs.

HETI POSTA.

Budapest. Flórának. Az ez évi első számunkban megjelent »Saison« című csinos kis alkalmi poemát *Waitzenkorn* Oszkár fiatal másodéves jogász küldte be hozzánk. Az ön replikája már megkészt. Különbösen sem vagyunk barátja a »hecczek«-nek. Célunk és feladatunk nem lehet az, hogy az irodalmat tiszta időtöltéssé degradáljuk és egyik-másik előfizetőnknek a gyengéit legyezessük. Egyik-másik napilapunk erősen cultiválja e genret. Mi nem kérünk belőle.

Temesvár. Vojtina »Ars poétikájában« óvja ugyan a kezdő poétákat a helyesírástól és grammatikától, mint, amely aprólékoságok nem méltók a geniehez és megnyilatkozásaiban csak akadályozzák: mi mindazonáltal kénytelenek vagyunk erre is némi súlyt fektetni s miután költeményében több a zseniáltság mint az ortografia, tisztelettel félretettük.

Győr. Ú. G. A legszebbet választottuk ki. Üdvözlét!

Budapest. Egy *izgalmas hadgyakorlat*. Úgyes toll terméke. Kis esztorgályozás után — talán.

Selmeczbánya. Az első tíz sor igen szép. Azután mesterkéltté válik. Már Byron megírta: nehéz költeményt elkezdni, de még nehezebb jól befejezni. Vigasztalódjék Byronnal.

Budapest. Régi előfizető. A »Magyar Hirlappal« tisztán üzleti differenciák miatt bontottuk fel a viszonyt.

Tréfas kedvű tisztelő. Szabolcska versének a korrektúrája egészen helyes. Üdvözlét!

Hymen-hírek. Nem sikerült annyira, mint az első.

Fatum. Eszmegazdag, szép költemény. Fölkérjük szerzőjét, hogy látogasson el szerkesztőségünkbe. Itt-ott egy kis simítás ráférne és azt legjobban végezhetné maga.

Képviselőválasztási apróságok. Lapunk számára nem alkalmas, mert kissé elnyújtott.

Aphorismák. Az e héten beérkezettek közül egyet sem használhattunk.

Megváltás. M. G. Már mind elmondták mások. Valami újat kérünk, ami az Öné.

Miquette. Köszönet és üdvözlét!

Nagy Károly. B. A. P. r.

G. I. 5155. Minek a holtakat háborítani?

Nem közölhetők: F. G. Hozzá. — »Miért is láttalak meg?!« — M. A. Sójaj. — T. I. A viszontlátás.

Felelős szerkesztő és kiadótlajdonos: **KISS JÓZSEF.**

Égész selyem, mintázott Foulardokat mé-
terenként 85 krtól egész 4 forint 65 krig (mintegy 450 különböző árnyalatban) megrendelt egyes öltönyökre, vagy egész végékre is szállít házhoz szállítva, postabér- és vámmentesen **HENNEBERG G.** (cs. és kir. udv. szállító) **selyemgyára Zürichben.** Minták postafordultával küldetnek. Svájcba címzett levelek 10 kros bélyeg ragasztandó.